

ਗੁਰੂ ਕੀਰਤਨ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ

ਬਾਗਮਾਥ ਥਾਗੁਰੂ

ଭୂମିକା ।

ଛତ୍ରବତ୍ସ ଯେ ବଖୁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏସମ୍ବନ୍ଧରେ ବସେଷ ପ୍ରମାଣ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ସ୍ବୟଂଶ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଏବଂ ଦ୍ଵାଂଶ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ପରିଚିତ । ଅସୁରଶୀର୍ଷ ବାଳରୁ ଝିଅର ଗୃହରେ ପୁରୋହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଛତ୍ରବତ୍ସ ଏକତ୍ରରେ ରାଖିବା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ବେଦାଙ୍ଗ ଜ୍ୟୋତିଷବଦ୍ୟାରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସ୍ବତ୍ତ୍ଵରୁ ଜନସାଧାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖିରେ ଛତ୍ରବତ୍ସଙ୍କର ପରମର୍ଶ ଗ୍ରହଣକରି ଆସୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଯଜ୍ଞନାଟକ ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ କର୍ମ ଛତ୍ରବତ୍ସଙ୍କର ଜାତିଗତ ଶିକ୍ଷା, ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନେ ଧରଣର ପ୍ରସିଦ୍ଧସ୍ଥାନ ବଙ୍ଗ, ବାଣୀ ପ୍ରଭୃତିରେ ଶାକତ୍ଵୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ । ଏହିପରି ଗୁଣର ଯଦର ବା ସମ୍ମାନ ସବୁତ୍ର ଦେବା ଉଚିତ କିନ୍ତୁ ପୁରୋହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଛତ୍ରବତ୍ସ ଜାତି ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେବତା ପାର୍ବତୀ-ସଦୃଶ ଯଜ୍ଞମାନ ଦ୍ଵାରରେ ସମୟ ସମୟରେ ଗୋଲମାଲ ହୁଏ । ସେ ସ୍ଥାନରେ ପୁରୋହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପ୍ରଦାରଣା ଉଦ୍ଭାବନା କରନ୍ତି, — ଯହିଁରେ ବ ଛତ୍ରବତ୍ସମାନେ ଅଂଶ ପାଇବାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ । ଏପରି ସେହି ପାଳକ-ମାବସାୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵାନ୍ଵିତ ଭୂମିକାରେ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ଯଜ୍ଞମାନମାନେ ପଡ଼ିଯାନ୍ତି । ଏହା ଦେଖି ମୋର ଅସଦ୍ଘ୍ୟା ଦେବାରୁ ଛତ୍ରବତ୍ସଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାବତ୍ତ୍ଵ ଆଲୋଚନା କରିବାରେ ପ୍ରୟତ୍ନ ହେଉଁ, ପଦ୍ମାବ ସାଧାରଣଙ୍କର ସବସ୍ଥୟ

ଦୁଇବୁଦ ଦେବ । ସୁଦର୍ଶନ ଯେଉଁମାନେ ଜଳକୁ ହୃଦ୍ ବୋଲି
ପରବସୁ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରମାନେ ଚଳନ୍ତି ; ତାହା
ତଦେଲେ ବର୍ଣ୍ଣବାଣୀରୁ ବହଳ ହୁଏ । ଏ ଦିନିଆଁ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ
ବହଳ ପ୍ରମାଣ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ ଦୋଇଅଛି । ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଗ୍ରହବସୁ
କାଠ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୌଳବଦ୍ଧ ଓ ବସୁଗାଦି ବୁଝିପାରନ୍ତି,
ଅତି ରାଜାବଦ୍ଧୀ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାର ଉପାୟ ସ୍ବରୂପ
ଏହି “ଗ୍ରହବସୁ ଚନ୍ଦ୍ରବା” ନାମକ ଚନ୍ଦ୍ର ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡି ସମ୍ପାଦନ
କରି ।

ଏ ପୁସ୍ତକ ଗଜଲଳ ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ
ପ୍ରଣୀତ “ବ୍ରାହ୍ମଣବାଣୀ” ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅଗ୍ନିଦୋଷ ଜେନାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ
“ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ” ପୁସ୍ତକରୁ ଅନେକ ଗାଦ୍ୟାଧ୍ୟାୟ ଯାଇଅଛି ।
ଶ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧିବାସ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଷୟ ଓ ଶ୍ରୀ ରମେଷ୍ଟ୍ରନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ
ସହାୟତା କରୁଥିବାରୁ ଏଥିରେ ମୋର ଅମଲ୍ୟଦାନ ଦୋଇଅଛି ।
ଗ୍ରହବସୁ ସମାଜରେ ଏପରି ଉତ୍ସାହ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଟେ ଏବଂ
ଅନେକେ ଅଶ୍ରୁକ୍ତି ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ଏହା ଅବଳବିର ପ୍ରଧାନ
କାରଣ ଅଟେ ।

ଉପସହାୟରେ ବକ୍ତିତା ଏହିପରି, ମାନବର ବାର୍ତ୍ତା
ବ୍ରହ୍ମସବୁ, ସୁଦର୍ଶନ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ଶ୍ରୀଗୀତା ଦୋଷ ବା ବହୁ
ବ୍ରହ୍ମସବୁ ଦୂରଦର୍ଶୀ ବଞ୍ଚିପାଠକମାନେ ଅନୁଗ୍ରହ ପୂର୍ବକ
ଜଣାଇଲେ ତାହା ମଧ୍ୟ ସମ୍ବରଣରେ ଅବଶ୍ୟକମତେ ସଂଶୋଧନ
ଦେବ । ଇନ୍ଦ୍ରାଳଂକସ୍ତରେଣ ।

ଜନାମାରତ୍ନା,
ବାଲେଶ୍ବର ।

}

ନବେଦକ

ଶ୍ରୀ ସୀତାରାମ ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟ ।

ସୂଚୀପତ୍ର ।

କ୍ଷେପ	ପୃଷ୍ଠା	କ୍ଷେପ	ପୃଷ୍ଠା
ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ।		ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ ।	
ମହାବଳ	୧	ପ୍ରବନ୍ଧ କାଳର ସମ୍ଭାର	୨୫
ମାତୃକାବଳର ବୃତ୍ତି	୨	ପ୍ରବନ୍ଧକର ବଳ	୨୫
ପ୍ରବନ୍ଧକର ମୂଳ	୩	ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।	
ନିମାନ୍ତର	୪	ପ୍ରବନ୍ଧକର ଅଧିକାର	୨୬
ପୁଣି କର୍ମ ବାଦ କାଳ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ	୫	ପ୍ରବନ୍ଧକର ପ୍ରବନ୍ଧକର ଅଧିକାର	୨୭
ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।		ପ୍ରବନ୍ଧ ବାଦ୍ୟ ଅନୁପ୍ରାଣର	
ବାଦ୍ୟାବଳ କାଳର ବଳ	୬	ପ୍ରବନ୍ଧ ନିଷେଧ	୨୭
ବାଦ୍ୟାବଳ ସ୍ଵରବଳର	୧୦	ପ୍ରବନ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେବା ନିଷେଧ	୨୮
ବାଦ୍ୟାବଳ ବଳକାଳ	୧୧	ପୁଣ୍ୟବୋଧ	୨୯
ମହାବଳର ଅର୍ଥ	୧୨	ସ୍ଵରବଳର ପ୍ରାଣପ୍ରାଣ	୩୦
ବାଦ୍ୟାବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରବନ୍ଧ	୧୩	ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ।	
ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।		(ପ୍ରବନ୍ଧକର ମାତାମାତ୍ର)	
ପ୍ରବନ୍ଧକର ବସ୍ତୁ	୧୪	ବେଦାନ୍ତଶାସ୍ତ୍ରର ନାମ	୩୧
ସବୁକ ବାଦ୍ୟାବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅନୁପ୍ରାଣ	୧୫	ପଥରେ କେଳାଦାଶାସ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ର	୩୨
ବ୍ରାହ୍ମଣାବଳ ବଳର ସମସ୍ତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୧୬	ପ୍ରବନ୍ଧ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରାଣ	୩୩
ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ।		କେଳାଦାଶାସ୍ତ୍ରାଧ୍ୟୟନ ପଦ	୩୪
କଳରେ ବାଦ୍ୟାବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ	୧୭	କେଳାଦାଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣକର ପାଠ୍ୟ	୩୫
କଳରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୧୮	ପ୍ରବନ୍ଧ ଶିକ୍ଷାଦେବା ମହାପାତ୍ର	୩୬
କଳରେ ବାଦ୍ୟାବଳ ସ୍ଵରବଳ	୧୯	କେଳାଦାଶାସ୍ତ୍ରର କଳରେ-ପୋଷ	
କଳରେ ବାଦ୍ୟାବଳ ବଳର	୨୦	କଳରେ ବଳର	୩୭
ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ ।		ପ୍ରବନ୍ଧକର ନିର୍ଣ୍ଣୟକରେ ପ୍ରାଣକର	୩୮
ପ୍ରବନ୍ଧକର ୨୧ କପାଳ	୨୧	ପ୍ରବନ୍ଧ ବାଦ୍ୟାବଳ ପଦ	୩୯
ଅଗ୍ରଣ୍ୟ କଳର ଅର୍ଥ	୨୨	ପ୍ରବନ୍ଧ-କଳର ଦେଶରେ ବାଦ୍ୟାବଳ	
ବାଦ୍ୟାବଳ କଳର ଅର୍ଥ	୨୩	ବେଦାନ୍ତ ଅନୁପ୍ରାଣକର ବାଦ୍ୟାବଳ	୪୦

ଓଁ ନମଃ ଶ୍ରୀଗୁରାୟ ।

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।

ପ୍ରମଥ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ।

“ଅଶଶ୍ରୁଂ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦମବାହୁନ ସଗୋଚରଂ ।

ଅମ୍ବାନମଣିଲାଧାରମାଣ୍ଡିତ୍ୟେଽବ୍ରହ୍ମାବିଭକ୍ତ୍ୟେ ।” ୧ ।

ଯଜ୍ଞସ୍ମରେଷ ସବିତା ସବଲଗ୍ନହାଣୀଂ,

ରାଜା ସମସ୍ତମୂର୍ତ୍ତିରକ୍ଷେଷଦେବୀଃ ।

ପଦ୍ୟାଞ୍ଜୟ ଗୁମତି ସମୃଦ୍ଧ ବାଳଚକ୍ରୋ,

ଗୋବିନ୍ଦମାଦପୁରୁଷଂ ତମହଂ ଭଜାମି । ୨ ।

ଓଁ ଶ୍ରୀକ୍ ଧରମୋ ବ୍ରହ୍ମା ଶ୍ରୀକ୍ ଧରମଃଶିବଃ ।

ଶ୍ରୀଗୁରୁଃ ପରମୋବଶୁ ପୁରୀଂ ଶ୍ରୋତା ବ୍ରହ୍ମଣୋ ନମଃ । ୩

ମୂର୍ତ୍ତିଭୈ ପରବଲ୍ଲିତଃ ଶଶିଭ୍ରତୋ ବର୍ମା ପୁନର୍ଭବନା-

ମାମ୍ବେତ୍ୟାମୁବଦାଂ ଜୁଷ୍ଟ ଯଜ୍ଞତାଂ ଭର୍ତ୍ତାମରଜ୍ୟୋତିଷାମ୍ ।

ଲୋକାନାଂ ପ୍ରଲୟୋଦବସ୍ତିତବିରୁଷାନ୍ନେବଧା ସଃ ଶ୍ରୁତୋ

ବାଚନ୍ଦଃ ସଦବାଭୁଜେକବରଣଶ୍ଚୈଲୋକ୍ୟାପାୟୋ ରବିଃ । ୪ ।

ବନେ ଗୁରୁଂ ତ୍ରିଜଗତ୍ତମସପେଦ ଦୋଷଂ

ବୁଦୋଭବ ଭୁବନ ଭବ୍ୟ ଭୁବ ଭବଃ ।

ମନ୍ତ୍ରାଦୟୋ ମୁନିଗଣାମନୁଜାଃ ବନ୍ୟାଃ

ପେତାଂ ବଚେ ଭବତି ଧର୍ମବିଧୈ ପ୍ରମାଣମ୍ । ୫ ।

ଜାତିଚତୁଷ୍ଟୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋଦୟଃ ମୁଖମାସୀତ୍ ବାହୁବଳନ୍ୟଃ କୁତଃ ।

ଉଚ୍ଚ ସଦୃଶ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରିକାଃ ପତ୍ୟାଂ ଶୃଙ୍ଖୋଦକାୟତଃ ।

(ବିବେଚ ସ୍ମରଣସ୍ମୃତି ।)

ଅର୍ଥ ।—ବରଟ୍ ପୁରୁଷଙ୍କ ମୁଖରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବାହୁରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଉଚ୍ଚସ୍ଥସ୍ଥରୁ ବୈଶ୍ୟ ଏବଂ ଚରଣସ୍ଥସ୍ଥରୁ ଶୂଦ୍ରଜାତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟେ ପ୍ରକାସରେ ଜାତୀୟ ମୁଖାଦ୍ ବସ୍ତ୍ରଃ ସଦାଚଳଃ ।

ବାହୋଃ କ୍ଷତ୍ରିୟଃ ଜାତୀୟ ଉଚ୍ଚୋର୍ବେଶ୍ୟା ବଳକ୍ଷିରେ ।

ପାଦାଃ କ୍ଷତ୍ରିୟଃ ପଦ୍ମଂ ଶିବର୍ଣ୍ଣାଂ ଚ ସେବକଃ । (ଅଗ୍ନିପୁରାଣ)

ଅର୍ଥ ।—ମନୁଷ୍ୟ ଗୁଣ୍ଡର ପ୍ରଥମରେ ପ୍ରକାସିତ ମୁଖରୁ ସମ୍ପାଦିତ ବସ୍ତ୍ର, ବାହୁସ୍ଥସ୍ଥରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଉଚ୍ଚସ୍ଥସ୍ଥରୁ ବୈଶ୍ୟ ଏବଂ ଚରଣସ୍ଥସ୍ଥରୁ ଶିବର୍ଣ୍ଣ ସେବକ ଶୂଦ୍ରଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି ।

ଏଥିରୁ ବୁଝାଗଲା ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣଅତି ବର୍ଣ୍ଣଚତୁଷ୍ଟୟ ଏକ ବରଟ୍ ପୁରୁଷଙ୍କର ଅବଧୂତ ଅଟନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଏକଶରୀରାନ୍ତର୍ଗତ ହେତୁ ଅସୂଥକ ଅଟନ୍ତି । ହାତ, ଗୋଡ଼ ମୁହଁପରି ଏକଶରୀରା-ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ।

ଗ୍ରହବିପ୍ରଳାସର ଉତ୍ପତ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି । ମାତ୍ର ଛଦବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ଛଦବିପ୍ରର ଉତ୍ପତ୍ତି ଯେ ସେହି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ହୋଇଅଛି (ଜାହାର ନିଦର୍ଶନ କଥଣ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ କେହି ଉତ୍ତରାପନ କରିପାରନ୍ତି) । ସାମବେଦୀୟ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାନ୍ତ ଛନ୍ଦରେ ପ୍ରମାଣଅଛି, ଯଥା:—

“ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଂ ପୁରୁଷଃ ସଞ୍ଜଘୋ ଚୂମିଂ ଗୃହ୍ଣା । ବ୍ରହ୍ମସାନ୍ତରେ
 ଚଂ ଚିତ୍ୟାକାଂ ପ୍ରକାଶଂ ସପାଦଶଂ ମୁଖଘୋ ବ୍ରହ୍ମାଣି-
 ଶ୍ଚକ୍ଷେପା ବ୍ରହ୍ମକ୍ରାନ୍ତିଶାନ୍ତାମଗାନ୍ତାନ୍ ନବଗୋତ୍ରାନ୍ ବାସ୍ୟା,
 ମୌହ୍ମିଲ୍ୟା, କାଶ୍ୟାପ, ପରାଶର, ଭରଦ୍ବାଜ, ଧୃବକୌଶିକ,
 ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟା, ଗୌତମ, ସାବର୍ଣ୍ଣୀକଧ୍ୟେୟଂ ପ୍ରଦୁକ୍ତାହାସ ଚଂ
 ସପାଦଶଂ ପ୍ରମିତକନ୍ୟାକାଃ ପରଂ ମୁଖଘଂ ସପାଦ୍ୟା ଗୃହ୍ଣା
 ଅସୃଜେତ୍ ।”

ଅର୍ଥ ।—ସଦ୍‌ଗୁଣ ବସ୍ତୁପୁରୁଷ ବ୍ରହ୍ମା ଗମସ୍ତୁ ଜଗତ୍
 ଗୃହ୍ଣିତର ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଚଂ ଏହି ଉଚ୍ଚତ୍ତ୍ୱକାର
 ଗହ୍ମତ ପୂର୍ଣ୍ଣାଦି ନବବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ଚିତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟ ସବିଶେଷ
 ପ୍ରକାଶ କରିବା ପ୍ରକାଶେ ନିଜମୁଖରୁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଅଂଶରେ
 ଏକଶତ ପଞ୍ଚବିଂଶତି (୧୨୫) ସଖ୍ୟାକ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ପୃଷ୍ଠି କରି
 ସେମାନଙ୍କୁ ଚକ୍ଷୁକେଦର ଅଧିକାର ଏବଂ ଗାମଗାନ୍ତ କରିବାର
 ଶକ୍ତି ଦେଇଥାନ୍ତେ । ସେମାନେ ବାସ୍ୟା, ମୌହ୍ମିଲ୍ୟା, କାଶ୍ୟାପ,
 ପରାଶର, ଭରଦ୍ବାଜ, ଧୃବକୌଶିକ, ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟା, ଗୌତମ ଓ
 ସାବର୍ଣ୍ଣୀ ଏହି ନବଗୋତ୍ର ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ଏମାନଙ୍କ ବିବାହ
 ପ୍ରକାଶେ ବିରାଟପୁରୁଷ ଚଂ ଏହି ଉଚ୍ଚତ୍ତ୍ୱକାର ଗହ୍ମତ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ତୁ
 ମୁଖରୁ ଏକଶତ ପଞ୍ଚବିଂଶତି (୧୨୫) ସଖ୍ୟାକା ବନ୍ୟା ପୃଷ୍ଠି
 କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସପାଦ୍ୟ କରିଥାନ୍ତେ ।

“ପ୍ରିୟେ ସଦ୍‌ଗୁ ବନ୍ଧୁସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ମୁଖଘଂ ପୁର ।

ବ୍ରହ୍ମାଂଶେର୍ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଃ ସୁଧଃ ସପାଦ ଶତ ସଖ୍ୟାସ୍ତୁ ।

(ବ୍ରହ୍ମସାମ ୧)

ଅର୍ଥ ।—(ପାଞ୍ଚଜ୍ଞ ଦେବ ପରୁରବାରୁ ମହାଦେବ ବହୁଲେ)
 ଦେ ପ୍ରିୟେ ! ପଞ୍ଚକାଳରେ ସଦ୍‌ଗୁବଦନ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ

ଛତ୍ରାଂଶ ଦ୍ଵାର ଏକସତ ପଞ୍ଚଦିଂଶତ ସଖ୍ୟକ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ।

ଉପରଭକ୍ତ ବଚନ ବ୍ରହ୍ମର ଭୁଲନାରୁ ଦେଖାପାଉଅଛି ଯେ, ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିପ୍ରମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ଏକପ୍ରକାର ; ମାତ୍ର ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଏହିକି ଯେ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା ପାଇଁ ଛତ୍ରାଂଶରେ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କ ଆରାଧନାପାଇଁ ଦେବାଶ ବା ସୁରାଂଶରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିପ୍ରମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି । ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ଉପଲବ୍ଧି ହେବ ।

“ସଙ୍କଦୋଭୁମିଂ ସୃଷ୍ଟା ସୁରସେବାର୍ଥଂ ପାଦୋଜ୍ଞ ଚତୁଃଶତ ମନ୍ୟାସ୍ୟତଃ ସୁରାଂଶେର୍ବ୍ରାହ୍ମିଣାନ୍ ତ୍ରିବିଧାନ୍ ସାଗ୍ନିକ ନିରଗ୍ନିକ ନାତୀକ୍ଷାନ୍ ଭୃଗୁବେଦ ସାମବେଦ ଯଜୁର୍ବେଦ୍ୟଥଃବେଦର୍ହିଃ ସପାଦେ୍ୟାଦାହାୟ ପଞ୍ଚାଗାଗ୍ନି ପ୍ରମିତ କନ୍ୟକା ଅନ୍ୟମୁଖତଃ କୃତ୍ଵାଦବସତି ନାମାୟତେହ ।” (ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।)

ଅର୍ଥ ।—ସଦ୍ରସ୍ତ୍ରଣିର ବିରାଟପୁରୁଷ ସଙ୍କଦୋଧିବରେ ଜଗତ୍ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଯେବା ସକାଶେ ନିଜମୁଖ ଦ୍ଵାରା ସୁରାଂଶରୁ ୩୨୫ ସଖ୍ୟକ ସାଗ୍ନିକ, ନିରଗ୍ନିକ ଓ ନାତୀକ୍ଷ ଏହି ତ୍ରିବିଧ ଋକ-ଯଜୁ-ସାମ ଓ ଅଥର୍ବବେଦ ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସୃଷ୍ଟିକଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ୩୨୫ ସଖ୍ୟକା କନ୍ୟା ସର୍ଜନା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସଂଯୋଗ କରିଥିଲେ ।

ଛତ୍ରାଣାମର୍ଚ୍ଚନାକ୍ଷେତ୍ରୋଃ ଶାକଦ୍ଵୀପ ସମୁଦ୍ରବଃ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ଵାଜବେଦନ୍ ଦୈବଜ୍ଞୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଧୃବଃ ।

(ବ୍ରହ୍ମସାମଲ ।)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନାପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଦୈବଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଶାକଦ୍ଵୀପରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।

ଶାସ୍ତ୍ରାନ୍ତରେ ଶାକତୀପବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି
ମୟୁକ୍ତରେ ଲବ୍ଧ ପ୍ରମାଣ ମିଳଇ । ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବିଶ୍ୱାସରେ ଉକ୍ତଅଛି
ଯେ, ଶାକତୀପର ମଦ୍ଧପଦ ପ୍ରିୟକ୍ରନ୍ତ-ଦନ୍ତୟ ମେଧାବିଧ,
ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ
ପରମରମଣୀୟ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରି ତତ୍ତ୍ୱରେ ଗୋଟିଏ ସୁଲକ୍ଷଣା
ଦେମମୟୀ ପ୍ରତିମା ସ୍ଥାପିତ କରାଗଲେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ପ୍ରତିମା-ପୂଜକ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିମନ୍ତେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ନୃପତିଙ୍କ
ପ୍ରାର୍ଥନାନୁସାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଫଳଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସର୍ଜନା କର-
ିଥିଲେ । ସେମାନେ କେବଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପାସକ ବୋଲି ମଗ
ନାମରେ ପରିଚିତ । ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବିଶ୍ୱାସ ୧୭୭ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲିଖିତ
ହୋଇଅଛି ଯେ,—

ନୃକାମି ପ୍ରଥମଂ ବର୍ଣ୍ଣଂ ମଗସଞ୍ଜ ମନୌପମଂ ।
ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ତମହଂ ଶର ଶକାନଂ ଶଗଗତ୍ସମ !
ଲଗାମ ପରମାଂ ଚନ୍ଦ୍ରାଂ ତମ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ସିଦ୍ଧୟେ ।
ଅଥମେ ଚନ୍ଦ୍ରାମାଶାମ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ୱରଦ୍‌ବନ୍ଧୁଦାଃ ।
ଶଶିଭୁବେନ୍ଦ୍ର ସକାଶାଃ ସଂଶ୍ୟୟୁଷ୍ମୌ ମହାବଳାଃ ।
ପଠନ୍ତି ଚତୁର୍ବେଦାନାଂ ଗାଙ୍ଗୋପନିଷଦାନାଂ ଶର ।

ଅର୍ଥ ।—(ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ କହିଲେ) “ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ
ଗକାଶେ ମଗ ନାମଧେୟ ଅନୁପମ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି
କରୁଅଛୁ ।” ହେ ଶଗଗତ୍ସମ ! ନୃପତିଙ୍କୁ ଏହି କଥା କହି
କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ କିଛି ସମୟ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳି । ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରାନିବଦ୍ଧ
ଦେବାରୁ ମୋ ଶରୀରରୁ ସହସ୍ରା ଅଠକୋଟି ମହାବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ପ୍ରାବୁର୍ଭୁତ ହେଲେ । ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣର, ରୁଦ୍ଧ ଓ
ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଅତିସ୍ୱୟ ସୁବ୍ରହ୍ମାନ୍ତି, (ପରଧେୟ କାଷ୍ଠାଦ୍‌ବଦନ)

ଏବଂ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସାଙ୍ଗୋପସଙ୍ଗେ ଚିନ୍ତାକ୍ଷେପ ପାଠରେ ନିରତ ଥିଲେ ।

ସୋଫ୍ଟଂ ମଗେଇ ବୈ ପ୍ରୋକ୍ତୋମଗୋଦବୋଂ ଦ୍ଵିଜୋତ୍ସମଃ ।

ଦବ୍ୟାଞ୍ଜେତେ ସ୍ଵ ଚା ବସା ଅଦତ୍ୟାଙ୍ଗ ସମୁଦବାଃ ।

ଦବ୍ୟାସ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଞ୍ଜେୟ ଶ୍ରେକବା ମମ ପୂଜବାଃ ।

ପୂଜୟନ୍ତି ତ ତେ ଦେବାନ୍ ଦବ୍ୟାୟଂ ତେନ ତେ ଗତାଃ ।

ଶ୍ରେକବାଦତ୍ୟାଜାତାନ୍ ଦବ୍ୟାସ୍ତେ ପରକାଞ୍ଚିତାଃ ।

(ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଵାଦଶ ବ୍ରାହ୍ମସମ୍ବ ।)

ଅର୍ଥ ।—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ କହୁଅଛନ୍ତି,—ଯେଉଁମାନେ ମଗ ନାମରେ ଅଭିହିତ ସେମାନେ ଦବ୍ୟାସଞ୍ଜିକ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏହି ଦବ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମୋର (ସୂର୍ଯ୍ୟ) ପୂଜକ ବୋଲି ସେମାନେ ଶ୍ରେକବଂ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । ସେମାନେ ଦେବତା ପୂଜା କରନ୍ତି ଏହିମନ୍ତେ ସେମାନେ ଦବ୍ୟାସଞ୍ଜି ଲଭି କରୁ ଅଛନ୍ତି ; ଶ୍ରେକବମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଦେହରୁ ଜାତ ବୋଲି ଦବ୍ୟ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି ।

“ମଗା ବ୍ରାହ୍ମଣାବୁଦ୍ଵିଷ୍ଟା ମାଗଧା ଷଡ୍ଵିଷ୍ଟସୁଧା ।

ବେଷ୍ୟାସ୍ତ ମାନବାଞ୍ଜେୟଃ ଶୂଦ୍ରାସ୍ତେଷାନ୍ତ ମନବାଃ ।

ନ ଦେଷାଂ ସକରଃ କଷ୍ଟିଦ୍ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ଚମକୃତଃ କୃତବ୍ଧ ।

ତେଜସସ୍ତାନ୍ତୁତାୟସ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିତାବୈ ପୁରମୟା ।

ତେଷୋ ବେଦାସ୍ତ ଚତ୍ଵାରଃ ସରଦୃଶ୍ୟା ମୟେଇତାଃ ।

(ସାମସୁଦଶ, ୨୫୩-୩୪)

* “ନୈବେଦ୍ୟଂ ବୃଷତେ ସମ୍ପାଦ୍ ଭେଦସ୍ତତ୍ତ ଚ ସଂସାରଂ ।

ପୂଜୟନ୍ତି ତ ଦେବାନ୍ ତେନ ତେ ଭେଦକଃ ସ୍ଵ ଚା ।”

“ମଗାନାଂ ଭେଦକର ମା ।” ଇତି ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଵାଦଶ ୧୪୦ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଅର୍ଥ ।—ମଗମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମାଗଧମାନେ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ମାନସମାନେ ବୈଷ୍ୟ ଏବଂ ମନଗମାନେ ବୃହ୍ନ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଙ୍କରବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ । ଯମସ୍ତେ ଧର୍ମାଶ୍ରିତା, ଏମାନେ ଅମର (ମୂର୍ତ୍ତି) ତେଜସ୍ବୀମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କପାଇଁ ଅମ୍ଭେ ଶରଦ୍ଦେବତା ଶୁଭଦେବତା ପ୍ରକାଶ କରିଅଛୁ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାନ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମସାମନ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମପାମନ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମସାମନ୍ତ ଓ ଗାମସାମନ୍ତ ମତରେ (ଶାକ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣ) ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଯଥା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଶାକ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କହନ୍ତି ।

“ମଗାସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଧୃକଂ ନିମ୍ନଂ ଧାଃ ମୂର୍ତ୍ତିମଶ୍ରୁତାଃ ।

କୁଳଦର୍ଶ ପ୍ରଜାକାଶାଃ ଶାକ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣ ମତାଦରନ୍ । (ବିଶ୍ଵାକରମ୍ଭ)

ଅର୍ଥ ।—ଉତ୍କଳ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କପରି ପ୍ରଜାବର୍ଣ୍ଣମାନେ ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମୂର୍ତ୍ତିମଶ୍ରୁତରୁ ଜାତ ହୋଇ ଶାକ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଅବତରଣ କରିଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ବା ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଜାତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

“ଶାକ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣାସୁ ସୁପର୍ଣ୍ଣେନ ଗୁନତୋ ଦ୍ଵିଜସୁଜାତଃ । (୧)

ଶାକ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣା ଦ୍ଵିଜଃ ସୋଽବୁଦ୍ଧ ବ୍ୟାଧୋ ଧରଣୀତଳେ ।

ତନ୍ମାଦ୍ବେଗଶବ୍ଦୋ ଜାତୋ ହୋମପୂଜା ପରାୟଣଃ ।”

(ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟା ଲକ୍ଷଣାଦି ।)

(୧) “ଦ୍ଵିଜସୁଜାତ” ଶବ୍ଦେ “ସବ୍ଦ ଦେବତା” ଏହିପରି ପାଠାନ୍ତର ଅଛି, ଯେ ହୋ ଗାୟତ୍ରୀ । ଶାକ୍ତ ଶାକ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅସ୍ତିତ୍ଵ ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ଅର୍ଥ । — ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣୀୟରୁ ଗରୁଡ଼ ସେଉଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ
ଅଣାଇଥିଲେ, ସେମାନେ ପୃଥିବୀରେ “ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ”
ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ହୋମପୂଜା-ପରମ୍ପରା
ଗଣବମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା ।

ବିବିଷ୍ୟସୁରାଣୋକ୍ତ ମଗ, ଦିବ୍ୟ, ବାଚକ ଓ ଭୋଜକ ଏବଂ
ଗାମୁସୁରାଣୋକ୍ତ ମଗ ଏକଜାତି ବିଭିନ୍ନ ନୁହେଁ । ଏମାନେ
ନୃସିଂହଦେବଙ୍କ ଚିତ୍ତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନୃସିଂହଦେବ
କୌଣସି ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି କରିନାହାନ୍ତି । ଉପାସକ ଉପାସ୍ୟ
ଦେବତାଙ୍କ ଅଂଶ ସମୂହ, ଯେତେବେଳେ ଶିବ ବହୁଅଛନ୍ତି ସେଥା : —

“ମଦଂସାତ୍ତେବ ଯେ ରକ୍ତାଃ ଶୈବାସ୍ତେ ବରବଞ୍ଚିତ ।”

(ମୁଣ୍ଡମାଳା ଦେ ।)

ଅର୍ଥାତ୍ ଶୈବମାନେ ମୋର ଅଂଶ ସମୂହ । ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
ଭିନ୍ନ କୌଣସି ଦେବତା ପ୍ରଜାତୃଷ୍ଣି କରିନାହାନ୍ତି । ସୁତରାଂ
ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଗ୍ରହସାମଳ ଓ ବ୍ରହ୍ମସାମଲୋକୀ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର
ମୁଖୋତ୍ପନ୍ନ ଗ୍ରହବ୍ରାହ୍ମଣ ନୃସିଂହଦେବଙ୍କର ଉପାସକ ; ଏସଯୋଗୁଁ
ବିବିଷ୍ୟସୁରାଣ ଓ ଗାମୁସୁରାଣରେ ନୃସିଂହଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବୋଲି
କହିତ ହୋଇଅଛି । ସ୍ବଚ୍ଛ ପାଠକମାନେ ଦେଖିବେ ଯେ,
ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଜାତୃଷ୍ଣି ସମୟରେ ଜାତି ଥିଲା କିନ୍ତୁ ଚେତରୁଦ୍ଧି
ନ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ କର୍ମ ବା ଉପାସକ ଦ୍ବାରା ଜାତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଭଗବାନ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭଗ୍ନକୁ ପରାମର୍ଶଦାରେ
ଭଗ୍ନ ଉଦ୍ଧର ଦେଲେ : —

“ନ ବଶେଷୋଽସ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣାନାଂ ସଙ୍ଗଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେଦଂ ଜଗତ୍ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣା ପୁଞ୍ଜସୃଷ୍ଟଂ ହୁ କର୍ମଭିର୍ଜଣିତାଂ ଗତମ୍ ।”

(ମହାଭାରତ ମେ ସର୍ଗ ପଞ୍ଚାଧ୍ୟାୟ ୧୮୮)

ଅର୍ଥ ।—ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ଣ୍ଣର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଶେଷ ଚକ୍ଷୁନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ ସ୍ୱାଦୃଶ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଫଳରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ସମସ୍ତେ (ଏକଶରୀରୀ, ଶରୀରୀ ଦେହ) ତ୍ରୁଷ୍ଟ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଉଥିଲେ । କାଳକ୍ରମେ ଗୁଣ ଓ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଜାତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଅଛି ।

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର କର୍ମ ବ୍ରହ୍ମପୂଜା ଓ ବ୍ରହ୍ମଦାନ ବ୍ରହ୍ମଣ ବରଦା ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସଜ୍ଞା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସ୍ୱରାଜ୍ୟରେ ଏମାନେ “ଶାକ୍ତବୀରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ” ବୋଲି ପରିଚିତ । (ସୁବିଜ୍ଞ ପାଠକମାନଙ୍କ ଗୋଚରାର୍ଥେ ଶାକ୍ତବୀରୀର ସୁସ୍ଥବିବରଣ ଦିଅନ୍ତୁ ଅଧ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।)

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଶାକ୍ତବୀରୀର ଜାତିବିବରଣ ।

ମହାଭାରତ ଶ୍ଳୋକ ୧୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଶାକ୍ତବୀରୀ ତମୁବୀରୀର ଦୁଇଗୁଣ, ଏହା କ୍ଷୀରୋଦ ସମୁଦ୍ରରେ ପରିବେଷ୍ଟିତ । ଗୋରେ ଅତି ପବିତ୍ର ଜନସମୂହର ଅଧିଷ୍ଠିତ ଅଛି । ସେଠାକାର ପ୍ରଜାମାନେ ଶୂରବର୍ଣ୍ଣରେ ବରଜ, ଘର୍ଷଜୀରା ଓ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ଧର୍ମରେ ଏକାନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲେ । ଶାକ୍ତବୀରୀ ପ୍ରମାଣ ଅନେକ ପୁରାଣାଦିରେ ବଶେଷ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ଏହି ଶାବ୍ଦିକାୟ* ଯେ କେଉଁସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାହା ନରୂପଣ କରବା କଠିନ ହେଲେହେଁ, ଯୌଗିକ ଓ ଭେଦାତ୍ମକ ମାନେ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ, ଏସ୍ପେକ୍ଟର ଚୁକ୍ତି, ସାଲବେରସ୍, ମସ୍କୋଗ, ଶିମ୍ପେୟୁ, ପୋଲ୍ଲଣ୍ଡ, ହଙ୍ଗେରିର କେଦେକାଂଶ, ଲିଥୁଏନିୟା, କର୍ମାନର ଉତ୍ତରାଂଶ, ସୁଇଡେନ, ନରୱେ ଓ ଗ୍ରୀସର କିଛି ଅଂଶ ଯେନି ପ୍ରାଚୀନ ଶାବ୍ଦିକାୟ ବସ୍ତୁ ଅଟେ (୧) । ନିଉଗ୍ଲାଣ୍ଡ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାରମ୍ୟଦେଶର ଉତ୍ତରାଂଶ-ଠାରୁ ପୀମା ଅରମ୍ଭ । ପାରମ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର “ଅବସ୍ତା”, ଏହି ଅବସ୍ତା ଗ୍ରନ୍ଥର ପଶ୍ଚିମ ନାମକ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ପଶ୍ଚିମ-ଶିବିକାର ନେତୃତ୍ୱ ଅର୍ଥ କରାଯାଇଛି-ଅଗ୍ନି, ଶକ୍ତି, ବୃକ୍ଷ, ଲୁହ, ଲୁହ, ଲୁହ ଓ ପ୍ରଭୃତିକର୍ମ । ପଶ୍ଚିମ କାଶି ପାଦେବ ଉକ୍ତ ଜାତିବର୍ଣ୍ଣନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶକ୍ତିପୁରର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି (୨) । ଏହି ଗୁରୁଜାତି ବ୍ୟକ୍ତି ଶାବ୍ଦିକାୟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବାସ ଅଛି, ତାହା ଗ୍ରୀକ ଭେଦାତ୍ମକମାନେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଇଛି (୩) । ଗଗବତାଦି ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ମେଧାବୀ ଶାବ୍ଦିକାୟରେ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ସୁତରାଂ

* “କମ୍ବୋଜୀୟ ପରଂ ସମ୍ରାଟ୍ କମ୍ବୋଜୀୟ ମୁଦମ୍ । (ବିବିଧ-ପୁରାଣ)

ଅଥାତ୍ କମ୍ବୋଜୀୟ ପରେ ଶାବ୍ଦିକାୟ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ।

(୧) ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ବଦଳି ପ୍ରକାଶ ।

(୨) Indische theorieën over de Standenverdeeling, P. II.

(୩) Pirkerton's Researches on Goth Vol, II, Tod's Rajasthan, Vol. I, 51-57,

ପାରଶ୍ଵକମାନଙ୍କ ଅଦମ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କଳ ଅବସ୍ଥା ଯଶ୍ଵ
 ବରଗରେ (୧) “ମଗ” ଶବ୍ଦ ଅଛି, ତାହାର ଅର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟଶକ୍ତ,
 ଭାରତୀୟ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା । ଯେଉଁମାନେ ଅଧ୍ୟାୟଶକ୍ତଶାଳୀ ସେହି-
 ମାନେ ମଗ ବା ମଗବ ନାମରେ ଜଣାଉଥିଲେ (୨) । ଯଶ୍ଵରେ
 ଲେଖାଅଛି ଯେ, କରଥୁଷ୍ଠ (୩) ମଗବମାନଙ୍କୁ ପୂଜାକାଳରେ
 ସ୍ଵର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ । ହିରଣ୍ୟୋଦାସ ଲେଖି-
 ଅଛନ୍ତି, ପାରସ୍ୟ ସମ୍ରାଟ୍‌ମାନେ ଅଗ୍ନିପୁରୁଷ ମଗ ବା ମଗବ
 ନାମଧେୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵେଦିତରୂପେ ନିଜାକତ
 କରୁଥିଲେ । ଗୃହ୍ୟୋପାସକମାନେ ପାରଶ୍ଵକଙ୍କ ନିକଟରେ ମଗ୍ନ
 ବା ମଗ, ହିନ୍ଦୁପୁରାଣରେ ମଗ ବା ମଗନ୍ ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ
 ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ନିକଟରେ “ମଗୀ” ନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ (୪) ।

ମଗମାନେ ଯେ ଗୃହ୍ୟୋପାସକ ଥିଲେ ତାହା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଓ
 ଐତିହାସିକ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା ଟିକ୍ଠାରୂପେ ଜଣାପାଉଅଛି । ଏପରି
 ଅଜ୍ଞାନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶାକଦ୍ଵୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେ
 ଉକ୍ତିଷ୍ଟ, ତାହା ଶ୍ରୀଧରସ୍ଵାମୀ ବହୁପୁରାଣ ଟୀକାରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି—
 “ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣବୃଦ୍ଧିଷ୍ଠାଃ, ପୂଜୋକ୍ତେଷୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେଷୁମଧ୍ୟେଷ୍ଠେଷ୍ଠାଃ ।”
 ଅର୍ଥାତ୍ ପୂଜୋକ୍ତ ଋଦ୍ଧୀପର ବର୍ଣ୍ଣିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ମଗମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛନ୍ତି ।

“ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୃଦ୍ଧିଷ୍ଠାଃ ସ୍ଵର୍ଗ ଚରତା ଦ୍ଵିଜାଃ ।” (ପଦ୍ମପୁରାଣ)

(୧) ସମ୍ପାଦକ,

(୨) W. Haug's Essays on the Pariss, P, 169,

(୩) ମଗ-ପୁରୋହିତବିଶାୟ ଜନେବ ୧୫ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକଙ୍କ ନାମ, ଏବଂ ତାଙ୍କ ‘ଅବସ୍ଥା’
 ପ୍ରମାଣ କରାଯାଇଛି ।

(୪) ବ୍ରାହ୍ମଣ-ବାସ୍ତବ ଅର୍ଥ ଅଗ ୧୨ ପୃଷ୍ଠା ।

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରକର ବିସ୍ମୟ ।

ଦ୍ଵାପର ସୁଗରେ ଜଗତ ନିୟନ୍ତ୍ରୀ ~~ଜଗତ ନିୟନ୍ତ୍ରୀ~~ ଜାଗବନ୍ଧୁ
ଗର୍ଭଜାତ ସାମ୍ନା ବ୍ରହ୍ମବୈଶିଷ୍ଣବ ବସନ୍ତ ପ୍ରବଳ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଜନ,
ହୋଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେ ସମୟରେ ଏଇଦେଶ ବା ଜମ୍ବୁଦ୍ଵୀପରେ
ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନେ ଥିଲେନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମସାନ୍ତ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟସୁକ୍ତା ନିମିତ୍ତ
ତପସ୍ଵୀ ଭୁଲସୁରେନ୍ଦ୍ର ଗୌରମୁଖ ବାବ୍ୟାନୁସାରେ, ସାମ୍ନା
ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ବହୁଲେ ;—

ନ ଯୋଗ୍ୟଃ ପରତର୍ପ୍ୟାୟଂ ଜମ୍ବୁଦ୍ଵୀପେ ମମାନୟ ।

ମମ ସ୍ଵଜାତବନ୍ କୁତ୍ଵା ଶାକଦ୍ଵୀପାଦିହାନୟ ।

(ସାମ୍ବତ୍ସର ୨୭ ଅଃ)

ଅର୍ଥ । — ହେ ପୂଜାର୍ହ ! ମୋର ସ୍ଵଜାତ ବାପ୍ୟରେ ଏହି
ଜମ୍ବୁଦ୍ଵୀପ (ଭାରତ)ବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ନାହିଁ ।
ମୋର ସ୍ଵଜାତବନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଶାକଦ୍ଵୀପରୁ ଅନୟନକର ।
ଅଗ୍ରେ—

ତାନ ମଗାନ୍ ମମସ୍ଵଜାତଂ ଶାକଦ୍ଵୀପାଦିହାନୟ ।

ଅଭୁଦ୍ଵୀ ଗରୁଡ଼ଂ ଗାମ୍ନ ଶୀତଂ ଗଭା ବଗ୍ନରସ୍ତନ ।

(ରବିଷ୍ୟଦ୍ଵୟ ୧୧)

ଅର୍ଥ । — ହେ ସାମ୍ନ ! ମୋର ସ୍ଵଜାତ ନିମିତ୍ତ ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ମାନଙ୍କୁ ଅନୟନ କରିବା ଗଭାଶ୍ଵେ ଅବଳମ୍ବେ ଗରୁଡ଼ରେ
ଅସ୍ତେଦଶ କରି ଶାକଦ୍ଵୀପାଭିମୁଖେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କର ।

ଏବଂ ଅନୟିତ୍ଵା ତୁ ମଗାନ୍ ଗାମ୍ନୋ ମସ୍ତ୍ରପଦେ ।

ସମହାୟା ପୁରା ଗାମ୍ନସ୍ତନ୍ତ୍ରାଗା ଗରତ୍ଵତେ ।

(ରବିଷ୍ୟଦ୍ଵୟ ୧୪ । ୩)

ଅର୍ଥ ।—ସେହିପରି ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଅତି ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନିକାର ଘଟିଦେଶରେ ଯାମୁପୁର ନାମକ ଗୋଟିଏ ମନୋରମା-ପୁର ନିର୍ମାଣ କରି ତହିଁରେ ରଖାଇ ଥିଲେ ।

ଯାମୁପୁରୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ, ଗରୁଡ଼ ଯେଉଁ ଫଳଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଶାକସ୍ତ୍ରୀୟରୁ ଅଣିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ନାମ ;—

ମାର୍କଣ୍ଡେ ମାଣ୍ଡବୋ ଗର୍ଗଃ ପରାଶର ସୁଥା ଭୃଗୁ ।

ମନାତନୋଽଜିର ଜଘ୍ନଃ ଶାକସ୍ତ୍ରୀୟାଷ୍ଟକୋ ମୁନିଃ ।

ତଦାମୃତୋ ମହାତେଜଃ ପ୍ରତ୍ୟହଂ ବ୍ରହ୍ମଚରୀ ।

ଅନାଦୋ ଦେବଦେବେନ ଗରୁଡ଼େନ ମହାମୁନା ।

ଅର୍ଥ ।—ମାର୍କଣ୍ଡ, ମାଣ୍ଡବ, ଗର୍ଗ, ପରାଶର, ଭୃଗୁ, ମନାତନ, ଅଜିର ଓ ଜଘ୍ନ ; ଏହି ଅଠଜଣ ମୁନି ଶାକସ୍ତ୍ରୀୟତ୍ତେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥନାରେ ମହାତେଜସ୍ବୀ ଥିଲେ । ଦେବଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗରୁଡ଼ ଦ୍ବାରା ଶାକସ୍ତ୍ରୀୟରୁ ଶ୍ବରତବର୍ଷରୁ ଅଠଜଣ ମୁନିପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଅଣାଇ ଥିଲେ ।

“ବରହଃ ଯୋମ ଭିଶାନଃ ଶାନ୍ତିଃ ଗୁହୋ ଧନଞ୍ଜୟଃ ।

ଦନ୍ତଃ କୁସୁମରଞ୍ଜିବ ଇତ୍ୟାଶ୍ଚୈ ବ୍ରହ୍ମବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ॥” (ଯାମୁପୁରୀ)

ଅର୍ଥ ।—ବରହ, ଯୋମ, ଭିଶାନ, ଶାନ୍ତି, ଉଗ୍ର, ଧନଞ୍ଜୟ, ଦନ୍ତ ଓ କୁସୁମର ଏହି ଅଠଜଣ ବ୍ରହ୍ମବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏହି ଅଠଜଣଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗୋତ୍ର ;—

“ବରହଃ କାଶ୍ୟପଞ୍ଜିବ ଯୋମଃ ଧୃତକୌଶିକଃ ।

ଭିଶାନୋ ଗୌତମଞ୍ଜିବ ଶାନ୍ତିକାଶ୍ୟାସୁଥୈବ ଚ ।

କରଦ୍ରାଜୋ ଭୃଗୁଞ୍ଜିବ ପରାଶରୋ ଧନଞ୍ଜୟଃ ।

ଦନ୍ତଃ ଶାନ୍ତିଲ୍ୟଗୋତ୍ରଃ ସ୍ୟାତ ମୌନ୍ଦିଲ୍ୟଃ କୁସୁମରଃ ।

(ଯାମୁପୁରୀ)

ଅର୍ଥ ।—ବରଦ ବାସ୍ୟପଗୋଡ଼, ଗୋମ ଘୃତକୌଶିକ
ଗୋଡ଼, ଇତାନ ଗୌତମଗୋଡ଼, ଶାନ୍ତି ବାସ୍ୟଗୋଡ଼, ଭଗ୍ନ
ଭରଦ୍ବାଜଗୋଡ଼, ଧନଞ୍ଜୟ ପରଶରଗୋଡ଼, ଦନ୍ତ ଶାନ୍ତିଲ୍ୟଗୋଷ୍ଠି
ଏବଂ ବସୁଙ୍କର ମୈତ୍ରାୟୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଥିଲେ । ସାମବେଦରେ ମଧ୍ୟ
ଏହିପରି ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।)

ଉପରୋକ୍ତ ଅଠକଣ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକୁ ସାମ୍ବନ୍ଧିକ ନିମ୍ନଲିଖିତମତେ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ;—

ଗୁଜାଡ଼ିଆ ବରଦାୟ ଗୋମେ ଗୋମସ୍ତେଷେ ଚ ।

ଇତାନୋ ଭୂମିପୁତ୍ର ଚ ଶାନ୍ତିଶ୍ଚ ଶଶିକନ୍ଦନେ ।

ଶୁକଶ୍ଚ ଶୁକଦାନେ ସ୍ୟାତୁ ଶୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ଧନଞ୍ଜୟଃ ।

ରାହୁଦାନେ ଦନ୍ତଶ୍ଚେବ କେତୁଦାନେ ବସୁଙ୍କରଃ ।

ଅର୍ଥ ।—ବରଦ ରବି ଓ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର, ଗୋମ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର,
ଇତାନ ମଙ୍ଗଳଙ୍କର, ଶାନ୍ତି ବୁଧଙ୍କର, ଭଗ୍ନ ଶୁକ୍ରଙ୍କର, ଧନ-
ଞ୍ଜୟ ଶନିଙ୍କର, ଦନ୍ତ ରାହୁ ଏବଂ ବସୁଙ୍କର କେତୁଙ୍କର ଦାନ
ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପୂର୍ବ ୨୫୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଶ୍ରୀକ ପଣ୍ଡିତ ଜାନଗୋସଙ୍କ
ମତେ ୪୦୦୭ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଜରସ୍ତ୍ରୁଷ୍ଟ ଅବତୁର ହୁଅନ୍ତି । ଜରସ୍ତ୍ରୁଷ୍ଟ
ମେଦେବେଲେ ଶାକତ୍ରୀପରେ ମଳୟ-ଧର୍ମ ପ୍ରସାର କରନ୍ତି,
ମେଦେବେଲେ ଭାରତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୀତାଧର୍ମ ପ୍ରସାର କର
ଥିଲେ । ରାଜତରଙ୍ଗିନୀ ଓ ବୃହତ୍ସଂହିତା ମତେ ୪୦୪୯ ବର୍ଷ
ପୂର୍ବେ ଭାରତ ପାଣ୍ଡବର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ବରଣଶୀରୁ
ମୋକ୍ଷମୁକ୍ତ ହୁଏବାକୁ ଗଲେ ପ୍ରାୟ ୪୦୦୦ ବର୍ଷ ହେଲା
ଶାକତ୍ରୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମୂଲଦାନକୁ ଆଗମନ କରନ୍ତି ।
ଶାକତ୍ରୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭାରତାଗମନ ବେସ୍ବ ସାମୁଦ୍ରିକରେ
ମହାସୁର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଭାରତରେ ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ବେଦ ପୁରାଣାଦିରେ ଦେଖାଯାଏ, ଗୃହ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମୟରୁ ଗ୍ରହପ୍ରାକ୍ତିଷମାନେ ଗୃହ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସମସ୍ତେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସକ, ଶାକତ୍ରୀୟରେ ଗୃହ୍ୟ ଏକମାତ୍ର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା । ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଭାରତରେ ଅନେକ ଗୃହ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି । ମୁଲତାନରେ ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଅଦ ଉପହବେଷ୍ଟ ଦେଲେହେଁ ପଞ୍ଜାବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶାବଲ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ବହୁପୂଜକାଳରୁ ସେମାନେ ବାସସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ପୂଜକାଳରେ ଜାତି ଅନୁସାରେ ଜନପଦ ସମୂହ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଅଛି । ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବାସ ଦେଉରୁ ଯେହୁସ୍ଥାନ ଶାବଲ ନାମରେ ପରିଚିତ ହୋଇଅଛି । ଅତ୍ୟାଧି ଅନେକ ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନିଜକୁ “ଶାବଲହ୍ମିକ” ବୋଲି ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବାସ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଭାରତରେ ନାନାସ୍ଥାନରେ ଗ୍ରହବିପ୍ରମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଧାରଣ କରିଥିଲେ, ଯଥା :-

“ଶାକତ୍ରୀୟେ ଚ ବେଦାନ୍ତଃ ଶାକତ୍ରୀୟେ ଚ ସିଦ୍ଧିକଃ ।

ଭୂମଧେଚ ବହିରୁଷ ଦୈବଜ୍ଞୋ ହାରବାୟୁରେ ।

ଦ୍ରାବଡ଼େ ମୈଥଲେ ଚୈବ ଗ୍ରହବିପ୍ରୋଽପି ସଞ୍ଜିକଃ ।

ଧର୍ମାଙ୍ଗେ ଧର୍ମବକ୍ରାତ ପାଞ୍ଚାଳେ ଶାସ୍ତ୍ର ସଞ୍ଜିକଃ ।

ସାରସ୍ଵତେ ଶୁଭମୁଖୋ ଗାମ୍ଭୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରପଣ୍ଡିତଃ ।

ଛରଦୋହେ ଚ ଚିଅଁ ବନ୍ଦାଟକେ ବେଦପାଠକଃ ।
 ବୁଦ୍ରାଲେ ଜ୍ୟୋତିଷବିପ୍ରୋ ବ୍ରହ୍ମଲେ ବ୍ୟକାରକଃ ।
 ବକ୍ରାଟେ ଯୋଗବେତ୍ତଃ ଚ ନେଟାଲେ ଦେବପୂଜକଃ ।
 ବଚ୍ଚଦେଶେ ଉପାଧାୟେ ଚ ଗର୍ଭ୍ୟୁଃ ଚନ୍ଦ୍ରଧାରକଃ ।
 କଳିଙ୍ଗେ ଜ୍ଞାନବିପ୍ରଃ ନ୍ୟାୟ ଅଗ୍ନିର୍ଯ୍ୟୋ ଗୌଡ଼ଦେଶବେ ।

(ବ୍ରହ୍ମସାମ ୧୧ଶ ପଞ୍ଚକ ।)

ଅର୍ଥ ।—ଶରଦ୍ରୀପରେ ବେଦାଗ୍ନି, ଶାକ୍ରଦ୍ରୀପରେ ସିଦ୍ଧିକ,
 ବୃମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର, ବ୍ରାହ୍ମକାୟରେ ଦେବଜ୍ଞ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ମୈଥ-
 ଲରେ ଛତ୍ରବିପ୍ର, ଧର୍ମାଙ୍ଗରେ ଧର୍ମବକ୍ତ୍ରୀ, ପାଞ୍ଚାଳରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ,
 ନାରସିଂହପ୍ରଦେଶରେ ଶୁଭମୁଖ, ଗାନ୍ଧାରରେ ଚନ୍ଦ୍ରପଣ୍ଡିତ, ତ୍ରିଦ୍ୱ-
 ଇରେ ଚିଅବହୁ, ନାଟକାଚଳ (କାମରୂପ)ରେ ବେଦପାଠକ;
 ବୁଦ୍ରାଲୟରେ ଜ୍ୟୋତିଷୀ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ବ୍ୟକାରକ,
 ବକ୍ରାଟରେ ଯୋଗବେତ୍ତ, ନେଟାଲରେ ଦେବପୂଜକ, ବଚ୍ଚ-
 ଦେଶରେ ଉପାଧାୟ, ଗର୍ଭ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରଧାରକ, କଳିଙ୍ଗରେ
 ଜ୍ଞାନବିପ୍ର ଏବଂ ଗୌଡ଼ଦେଶରେ ଅଗ୍ନିର୍ଯ୍ୟ ନାମରେ ବଖ୍ୟାତ ।

ଏଥୁରୁ ଜଣାପଡ଼ୁଅଛି ଯେ, ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ
 ଛତ୍ରବିପ୍ରମାନେ ଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏତଦ୍ ଅସ୍ମଲର
 ବେଦେକାଂଶ ଗୌଡ଼ଦେଶ ବୋଲି କଥିତ ଏବଂ ଏଦେଶୀୟ
 ଛତ୍ରବିପ୍ରମାନେ “ଅଗ୍ନିର୍ଯ୍ୟ ବା ଗ୍ରହାଗ୍ନିର୍ଯ୍ୟ” ନାମରେ ପରିଚିତ ।
 ଭାରତବର୍ଷର ୭୨ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଛତ୍ରବିପ୍ରମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ
 ଥିଲା, ଏହା ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର ବିରଚିତ “ଦିବ୍ୟାନଳ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ”
 ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଅଛି । ଏପରି କୃଷ୍ଣଦାସ ମିଶ୍ର ପ୍ରଣୀତ
 “ମଗଧାକ୍ର” ଗ୍ରନ୍ଥରେ ୫୫ ଗୋଟି ଗ୍ରାମରେ ଶାକ୍ରଦ୍ରୀୟ
 ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପୂଜନୀୟ ଥିଲେ, ଯଥା :—

“ହେଁ, ହେଁ, ହେଁ, ଜୟନ୍ତୀର ମତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ।

ପ୍ରଣାମ ଦାୟିତ୍ବ ଦେଖାଯାଉ । ମଣ୍ଡଳ ଦ୍ଵାଦଶୋତ୍ସାହ ।

ସପ୍ତାହ ବହୁତେ ପେଟେ କରୁଛୁ ସ୍ଵର୍ଗମୋକ୍ଷଦା ।

ଅର୍ଥ । — ୨୪ ଅଗ, ୧୨ ଅକ୍ଟୋବର, ୧୨ ମଣ୍ଡଳ ଏବଂ
୭ ଅକ୍ଟୋବର; ଏହି ୫୫ ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଶାକ୍ତଦୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ମାନଙ୍କର ବସତି ଥିଲା ।

ବାହ୍ୟ ଦେହରୁ ଅଗ, ଅକ୍ଟୋବର ସ୍ଥାନର ନାମ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ କର, ନିମ୍ନରେ କେବଳ ସପ୍ତାହ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ ।

“ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୁଣ୍ୟମାର୍ଗରେ ବାଲେ ଲେଖି ଦେଖିବୁନି ।

ଶାକ୍ତଦୀପୀ ଶୈଳୀ ଦେଖିବୁ ସପ୍ତାହନାମ ପୂଜ୍ୟାସ୍ତ୍ରୀକା ।”

(“ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟାସ” ଗ୍ରନ୍ଥ ।)

ଅର୍ଥ । — ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟ, ମାର୍ଗ, ଶୈଳୀ, ବାଲେ, ଲେଖିବୁ,
କୋଣାର୍କ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ; ଏହି ସପ୍ତାହରେ ଶାକ୍ତଦୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ମାନେ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଅଭିଷେକ ପୂଜନ ଥିଲା ।

ଏହିସବୁସ୍ଥାନ ପ୍ରତ୍ୟେକଦିନ ମନ୍ତ୍ରୋଦ୍ଦେଶ୍ୟମାନେ
ଯଦା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଥାନ୍ତି ତାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରାଗଲା; — ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦ୍ଵାରଦ୍ଵାରା, ପୁଣ୍ୟ, ଗୌରୀଦେବୀର ବଜ୍ରଧାରୀ
ପୌର ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ; ମାର୍ଗରେ ବର୍ତ୍ତମାନ
ଦେଖି ମାର୍ଗ ସଦାବାଦ ଶୁଣି; ଲେଖିବୁ କାଶ୍ୟାପରେ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦାୟିତ୍ଵ ପ୍ରାପ୍ତିର ଦୃଶ୍ୟମୂର୍ତ୍ତିର ପୂଜକମାନେ
ଲେଖିବୁ ନାମରେ ବ୍ୟାପାର ଏବଂ କୋଣାର୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖିବୁ
ଏହା ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟରେ ରହିଅଛି ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ଦିନରୁ
ଶକ୍ତିପ୍ରମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ

ଭବ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ତଥା ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲାରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କର
ଅବାସଗୃହମାନଙ୍କର ରହିଥିବ । (୧୩ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।)

ପ୍ରାଚୀନ ପାଲିଗ୍ରନ୍ଥରେ ଦେଖାଯାଏ, ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ
ସମୟରେ ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭାରତରେ ବିଶେଷ
ପ୍ରବଳ ଥିଲେ । ବୁଦ୍ଧଦେବ ଜନ୍ମିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବୋଷ୍ଟି
ଦେଖି ଜ୍ୟୋତିଷ ଦ୍ଵାରା ମୁଖ୍ୟତଃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଗଲା (୧) ।
ଗୁପ୍ତସମ୍ରାଟ୍ ବାଲଭଦ୍ର ମଗଧର “ମୈତ୍ର” ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ ଶାକତ୍ରୀୟୀ
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରୁଥିଲେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ସେବାର୍ଥେ ଗୃହ-
ଦାନ କରୁଥିଲେ (୨) । ବସୁଦେବଙ୍କ ମେଢ଼ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି
ଏକମାତ୍ର ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଥିଲା । ଏପରି
୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତରେ ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ
ସୂର୍ଯ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି କରୁଥିବାର ଅବିରତାନ ଦେଖିଯାଇଥିଲେ (୩) ।
ଖ୍ରୀ: ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଚୀନ-ପରିବ୍ରାଜକ ହୁଇ, ଏନ, ସିଂଘ
(ହୋଇଏଂ ସା) ମୁଲତାନ ନଗରରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟୀ ସୂର୍ଯ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି
ଦେଖି ଯାଇଥିଲେ (୪) । “ଶାକତ୍ରୀୟ ବା ଶାକଲ୍ୟାୟ”
ପୁସ୍ତକର ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୨୦୦ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରେ

(୧) ଅର୍ଥ-ବିବାହଣୀ, ବୌଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ବିଷୟ ।

(୨) Fleets' Inscriptions of the Gupta Kings, Vol. III, p. 217.

(୩) All Barren's India translated by E. Sachan, Vol. I, p. 121,

(୪) Journal Asiatique (Paris) 1887, Tome X, p. 70 and Cunningham's Ancient Geography of India, p. 133.

ଗୌତମଜୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରନ୍ତି (୧) । ଗେହବୃକ୍ତଠାରୁ ଗୌତମ-
ଦେଶ ବୋଲି ବ୍ୟାପୀତ ହୋଇ ଅସୁଅଛି । ଗୌତମ ରାଜାଙ୍କ
ପକ୍ଷରେ ଶାବଦ୍ରୀପୀ ପ୍ରାକ୍ତିଶମାନେ ପୂଜ୍ୟ ଥିଲେ । ସୁଦର୍ଶନ
ଏହୁଗରୁ ଉଦ୍‌ଦିବାସକ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା ବୁଝାଗଲା ଯେ, ପ୍ରାଚୀନ
କାଳରୁ ପ୍ରହରପ୍ରମାନେ ଭାରତର ନାନାସ୍ଥାନରେ ବାସ କର-
ଥିଲେ ଏବଂ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । (ଏପରି
ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରିୟଭୃତ କରବା ଅବଶ୍ୟକ ।)

ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ଅଗମନ କର
ରାଜ୍ୟସଂଜ୍ଞା ନାନାବିଧ ଗୁଣଗୁଣ ପ୍ରଶଂସା କଥୋପକଥନରେ
କହିଥିଲେ “ହେ ମହାରାଜ ! ତୁମ ରାଜ୍ୟରେ ଦୈବଜ୍ଞମାନେ
ପୂଜିତ ହୁଅନ୍ତି କି ?” ଦୈବଜ୍ଞମାନେ ରାଜପୂଜ୍ୟ ନ ଥିଲେ
ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ସୁଦର୍ଶନ
ପ୍ରହରପ୍ରମାନେ ରାଜପୂଜ୍ୟ ଥିବାରୁ ଉଦ୍‌ଦିଷ୍ଟିତ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର
କରିଥିଲେ । ଏପରି ହେତୁପୁରରେ ରାଜ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତିବାଣ ଅନିବା
ପକାଶେ ଦୁନୁମାନ ଦୈବଜ୍ଞ ବେଶରେ ମନୋହର ନିକଟକୁ
ଗମନ କରିଥିଲେ । ମନୋହର (ଦୁନୁମାନକୁ) କ୍ୟୋପକିଦ୍
ଜାଣି ପାଦ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟାଦି ଦ୍ଵାରା ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଜଣା-
ଯାଉଅଛି ଯେ ବହୁଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବେ ପ୍ରହରପ୍ରମାନେ ରାଜପୂଜ୍ୟ
ଥିଲେ ଏବଂ ରାଜାମାନଙ୍କ ପରମର୍ଷ ଦେଉଥିଲେ ; ରାଜାମାନେ
ମଧ୍ୟ ତଦନୁସାରେ ଚଳୁଥିଲେ । ଗେହ ବୃକ୍ତରେ ଚିତ୍ରିତ ଅବତାର

(୧) ‘ପେରିପ୍ଲସ ଓ ରାମାନ-ଇଷ-ସବଦନ’ ନାମକ ମୂଳମାନ ଗେହାସ
ପ୍ରାକ୍ତିକ । ଏହି ଉଦ୍‌ଦିବାସ ଉକ୍ତିତ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା ଜଣାଯାଏ ଯେ,
ଗୌତମଜୀର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଥମେ ମୂର୍ତ୍ତିମୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ ପରେ ପପପପର ଦେବାଦେବର
ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକର ପିତା ଦଶରଥକୁ କୌଣସି ସମୟରେ ଶନିବ୍ରହ୍ମ
ବେହୁଣୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଗମନ ଦେଖୁଥିବା ଅପୋଧ୍ୟାରେ ଅନାବୃତ୍ତି
ହୁଏ । ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟର ଜ୍ୟୋତିଷି ଦ୍ଵାମାନେ ଅନାବୃତ୍ତିର କାରଣ
ଜାଣିପାର ରାଜାଙ୍କୁ ଦଶରଥକୁ ଜ୍ଞାପନ କରୁଥିଲେ । ରାଜା
ଦଶରଥଙ୍କ କୃତ ଶନିସ୍ତବରେ ଲେଖାଅଛି ;—

“ରଘୁବଂଶେଷେ ବିଶ୍ଵାଦୋ ରାଜା ଦଶରଥଃ ପୁର ।
ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ସ ବଜ୍ଞେୟଃ ସମ୍ରାଟ୍ପାଠ୍ୟପୋତକେତୁ ।
କୃତବାନ୍ତେ ଶନଃ ଜ୍ଞାତ୍ଵା ଦୈବଜ୍ଞେ ଜ୍ଞାପିତୋହୁସଃ ।
ବେହୁଣୀଂ ରେଦୟିତ୍ଵା ତୁ ଶନର୍ଯ୍ୟାପାତ ସାମ୍ରାଜମ୍ ।

(ଝରପୁରାଣ ।)

“ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡ”ରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ସତ୍ୟଯୁଗରେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ
ନାମକ ଶୂର୍ଯ୍ୟବିଶ୍ଵାସ ରାଜା ଏକାମସ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମଦୋଷରୁ ଅସ୍ତ୍ର
ହୋଇଥିଲେ । ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ରାଜା ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର ଦୈବଜ୍ଞଙ୍କୁ
ପୁରୋହିତରୂପେ ବରଣ କରି ବ୍ରହ୍ମଯାଗ (ବା ବ୍ରହ୍ମଶାନ୍ତି) କରାଇ-
ବାରୁ ସୁସୁତା ଲଭି କରିଥିଲେ । (ପ୍ରମାଣାଦି ୧୩ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ
ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ।)

ଉପରୋକ୍ତ ବିଷୟମାନଙ୍କରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଅଛି ଯେ,
ସୁଗାନ୍ଧବଂଶେ ଭାରତର ନାନାଅଂଶରେ, ଲଙ୍କାଦ୍ଵୀପ ତଥା
ଓଡ଼ିଶାରେ ଚୋଳସ୍ତ୍ରୀ ଜ୍ୟୋତିଷିଦ୍ଵ—ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ନାମ
କରିଥିଲେ । ଏପରି ଅଧିକ ବୋଲିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ।

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

—୫୫୫—

ଅରୂପ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଉପାଧି ।

“ସାମୁଦ୍ରେ ଲୋଚିତୋ ଦୈବଜ୍ଞୋଗଣକୋଽପି ଚ ।

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରୋ ହିଜ୍ଞେଷୁଃ ସଙ୍କ୍ଷାସ୍ତବଶାରଦଃ ।

ଅରୂପ୍ୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ୍ଦ୍ରଷ୍ଠ ଘଟକଃ ସାଙ୍କଦେହକଃ ।

ସୁଖୀ ଶାଖୀ ନରେଣ୍ୟାଂଶୁଃ ଷଟ୍‌କର୍ମୀ ବ୍ରହ୍ମଭୂସରଃ ।

ମୌଦୃଢ଼ିକଃ ମୌଦୃର୍ଭୋଜୀ କାର୍ତ୍ତବିକ୍ରମେ ଽପି ଚ ।

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନେତ୍ର ବ୍ରହ୍ମନାମୈବବଂଶୀ । (ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତ)

ଅର୍ଥ ।—ସାମୁଦ୍ରେ, ଲୋଚିତ, ଦୈବଜ୍ଞ, ଗଣକ, ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର, ହିଜ୍ଞେଷୁଃ, ସଙ୍କ୍ଷାସ୍ତବଶାରଦ, ଅରୂପ୍ୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣେନ୍ଦ୍ର, ଘଟକ, ସାଙ୍କଦେହକ, ସୁଖୀ, ଶାଖୀ, ନରେଣ୍ୟା, ଅଂଶୁଃ, ଷଟ୍‌କର୍ମୀ, ବ୍ରହ୍ମଭୂସର, ମୌଦୃଢ଼ିକ, ମୌଦୃର୍ଭୋଜୀ, ଜ୍ଞାନୀ ଓ କାର୍ତ୍ତବିକ୍ରମ ; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଏହି ଏକାଦଶ ପ୍ରକାର ଉପାଧି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଦେଶଭେଦରେ ଅନେକ ଉପାଧି ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଅଛି ।

ଏ ଦେଶରେ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟକ, ବ୍ରହ୍ମରୂପ୍ୟ, ଅରୂପ୍ୟ, ମହାପାତ୍ର, ଉପାଧ୍ୟାୟ, ଦୈବଜ୍ଞ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଅଦି ନାନାପ୍ରକାର ଉଚ୍ଚଉପାଧି ଦ୍ଵାରା ସମ୍ମାନିତ କରନ୍ତି ।

କେହି କେହି ସେ “ଅରୂପ୍ୟ” ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାମର ଉପାଧି, ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର ନାମରେ ଚରଣିତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ସୁତରାଂ ସାଧାରଣକ ଭୋକତାଏ ଅରୂପ୍ୟ ଗତର ଅର୍ଥ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

ଅରୂପ୍ୟ—ଅତ୍ ପୂର୍ବକାର ତତ୍ ଧାରୋକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବର “ଅରୂପ୍ୟ” ହେ ପଦଟି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ତତ୍ ଧାରୁ ଅର୍ଥ “ତତ୍ ଗତି

ଭବଣେ ତ ଥିଅଛି ଚର ଧାରୁର ଅର୍ଥ ତେ ବା ଭବଣ ବୁଝାଏ । ଗନ୍-
ବନ୍ଧୁତ୍ବରେ ଲେଖାଅଛି “ସାତେ ଅବନେ ତ” ଥିଅଛି ଦେଶନରେ ଓ
ଅଗ୍ରରେ । ତତ ଚର—ସାମା, ଦଶା, ଅବସ୍ଥା, ପଥ, ଉପାଦ, ଜ୍ଞାନ
ଦେଶ ; ଭବଣ ଗତରେ ଶାନ୍ତି ବୁଝାଏ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ,
ବାହ୍ୟାଦି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଗତାର ରକ୍ଷାଅର୍ଥେ ଅହାର, ହୋଇ, ଗମନ, ପଥ,
ଦଶା, ଉପାଦ ପ୍ରଭୃତି ବସ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପାଦକାରୁ ହୁଏ; ସେ ବାନ୍ଧି ଅଗ୍ରର୍ଥ ।
ଅତପର ଅଗ୍ରର୍ଥ ଗତ ଅନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧି ଗତ ପରେ ବ୍ୟବହାର ଦେଲେ ଭଲ
ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଯେପରି ବେଦାଗ୍ରର୍ଥ, ଭୂତାଗ୍ରର୍ଥ, ସାହସ୍ୟାଗ୍ରର୍ଥ
ଦେଖାଏ । କିନ୍ତୁ ଅଗ୍ରର୍ଥ ଉପାଧି ଏବମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ନାମର ଉପାଧି ।
ଅଗ୍ରର୍ଥ ଗତ ଗୁରୁ ଭଲ ଅନ୍ୟ ବାହ୍ୟରୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ଭଲ ଲିଖିତା-
ରକ୍ଷା ହାତରେ ଶାନ୍ତିରେ ବଦଳିବ ଏବ ପିତମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଅସ୍ତ୍ର
ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷକ—ଗୁରୁ—ଅଗ୍ରର୍ଥ ବୋଲି ପଦବିତ । ସୁତରାଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ନାମ
ଅତ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଗୁରୁକାର୍ଯ୍ୟର ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ । ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ଏବ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାପକର ଅତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା
(ପଞ୍ଚିକାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତମାନେ ପ୍ରକାଶ କରି ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରକାର ଜ୍ୟୋତିରକ
ବାହ୍ୟ ବସ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ ହେଉଥିବାରୁ ଏବ ସାଧାରଣଙ୍କର ଉପକାର
ସାଧନ କରୁଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରର୍ଥ ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ
କରିଅଛନ୍ତି । ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରମାଣ ଥିଲେହେଁ ଏଠାରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ
ପ୍ରମାଣ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲା ।

“ଅଗ୍ରର୍ଥ୍ୟାସ୍ୟ ମୁଖାଦେତଦ୍ଭାଷନ୍ତୁ ହୃଣ୍ମୁଦ୍ଭୁଧଃ ।

ପଞ୍ଚିକାସ୍ତେନ ଯୋଃପ୍ରାନ୍ତସ୍ତାସ୍ତୁ ହ୍ୟାସ୍ତେ ମହାମତଃ ।”

(ଋଗ୍ବେଦ ପଞ୍ଚମ ଉପନିଷଦେ ମ ଅଧ୍ୟାୟ ।)

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କର ଭୁକ୍ତିମାନୁଷାରେ
“ଅଗ୍ରର୍ଥ୍ୟ” ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ, ସେହି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କଠାରୁ ସ୍ବଧ
ବାକ୍ରମାନେ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷଣ କରିବେ ।

ଏଥିରୁ ପାଠକେ ବୁଝିବେ ଯେ, ଅଗ୍ରର୍ଥ୍ୟ ଉପାଧିଧାରୀ
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷଣ କରିବା ବଧେୟ ।

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ଳବ ଜାଣି ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟ ଉପାଧି ପ୍ରାଚୀନ ବାଳରୁ ରହୁଅଛି । ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟ ବହୁଲେ ବେବଳ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ଳବକୁ ବୁଝାଇବ, ଅନ୍ୟ ବାହାରପ୍ରତି ନୁହେଁ । (ବ୍ରହ୍ମପାମଳ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଜ୍ଞାନ ଛନ୍ଦ୍ର ଧର୍ମ, ୫ମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।)

ନିମାୟକ ।—ନିମାୟ ଶାସ୍ତ୍ର କବେର ବା ପଦ ତ ପ୍ରଦୟ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ବାକି ତ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ଅବଗତ ଅନ୍ତେ ଏବଂ ସେ ଧ୍ୟାନରେ ସେହିମାନେ ଅବେତନା କରନ୍ତି, ମୋନଙ୍କୁ ନିମାୟକ ବୋଲିବା । ନିମାୟକ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ଳବର ଉପାଧି ଅଟେ । ନେ-ପାତଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ମୃତିରୁବେଳେ ଗୋର କରବାକୁ ଦେଲେ ନିମାୟ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ । କାରଣ, “ଶିବୋକ୍ତ ପଞ୍ଚପଣ୍ୟ” ଗ୍ରନ୍ଥର ୨୭ଶ ବଚନ ହେଉ ଅବାପତ୍ର ସେମିତି ଟାଙ୍ଗରେ ଲେଖାଅଛି ।—

“ପଞ୍ଚାକାଶପଞ୍ଚାକାଶରେଦେନ ହୃଦନଶ୍ଚକନ୍ତିଦଦୁବ୍ୟାଜାମା-
ହୁଦିଜ୍ଞାନାର୍ଥଂ ପ୍ରୟୋଜନାନ୍ତ ଏତଦ୍ ପ୍ରୟୋଜନଂ ।”

ପଞ୍ଚାକାଶ ଓ ପଞ୍ଚାକାଶ କାହାକୁ କୁହନ୍ତି ଏବଂ ତା ପ୍ରକାର ଦୁଏ, ତାହା ନିମାୟଶାସ୍ତ୍ର ଜଣା ନ ଥିଲେ ଉକ୍ତି ବିଷୟ ବୁଝି ହୁଏନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ମାନେ ନିମାୟ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଥାନ୍ତି ।

ସୁତରାଂ ଏ ନଗରର ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ଳବମାନଙ୍କର କୁଳଜମାନୁଷାରେ “ନିମାୟକ” ଉପାଧି ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇ ଅସ୍ପଷ୍ଟ । (ପାଠକ-ମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଧିର ଅର୍ଥ ଜାଣିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ “ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ” ନାମକ ପୁସ୍ତକର ୧୩ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।)

ଘଣ୍ଟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

—୪୫୫—

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର ଜାତର ସମ୍ଭାର ।

“ଜନ୍ମନା ଜାୟଦେ ଶୁଦ୍ରଃ ସ୍ଵାଭୌହିକଭୂତ୍ୟାଦେ ।

ବେଦାଭ୍ୟାସେ ବବେହିସ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଜାନାତି ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ।”

(ମନ୍ବହରା. ୫)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭାର ବା ଉପନୟନ ହୋଇ ନ ଥାଏ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଦ୍ରରୁ ଥାଏ, ଉପନୟନ ହେଲେ ହିକରୁ ଘଟେ, ବେଦ ଅଭ୍ୟାସକଲେ ବସ୍ତରୁ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣରୁ ଘଟିଥାଏ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଉପନୟନାଦି ସମ୍ଭାର ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବେଳକାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରରେ ପାଣ୍ଡିତ ଭକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନେ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରରେ ପାଣ୍ଡିତ ହେବା ପରେ ପୁନଃ ନବଗ୍ରହଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରରେ ପାଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେତୁରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବ୍ରହ୍ମପୂଜା ଓ ବ୍ରହ୍ମଦାନାଦି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଯଥା ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତେ ;—“ନାଧରୁଜନ୍ତ୍ର ଗେ ବସ୍ତା ବ୍ରହ୍ମଦୋଷଣ କର୍ମଣ । ଯେଽସ୍ତାସ୍ତ ସମ୍ଭାର ପକ୍ଷା ନବଧା ଜପଲକ୍ଷଣେ ।” ଇତ୍ୟାଦି । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନଙ୍କର ବେଦାଧ୍ୟାପନ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ ବୃତ୍ତି ଦେଖାଯାଏ ।

‘ଜ୍ୟୋତିଷାଧ୍ୟାୟନଂ ପୂଜା ବେଦଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରକାର୍ତ୍ତନଂ ।

ଯଜ୍ଞପ୍ରତିଗ୍ରହୋ ଭକ୍ଷାଷତ୍ତତ୍ତ୍ଵ ହିକ୍ମଲକ୍ଷଣମ୍ । (ବ୍ରହ୍ମସାମଲ

ଅର୍ଥ ।—ଜ୍ୟୋତିଷାଧ୍ୟାୟନ, ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞ (ବ୍ରହ୍ମଶାନ୍ତି) ବ୍ରହ୍ମ-
ପୂଜା, ବେଦଶାସ୍ତ୍ର ବାଦନ, ଦାନଗ୍ରହଣ ଓ ଭକ୍ଷା ; ଏହି ଗୁଣ

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବୁଝି । ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକାର ଏହି ଶତ୍ରୁବ୍ୟ ବୁଝି
ହାସ ଜାଣିବା ନିଜାନ୍ତ କର ଅସୁଅଛନ୍ତି ।

“ସଂବିତ୍ତଃ ନିଜାନ୍ତଃ ସର୍ବଂ ଧର୍ମାର୍ଥକାରଣମ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମା କାରଣଃ ସିଦ୍ଧ୍ୟଂ ପ୍ରତିଜାତିତମ୍ ।”

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀଙ୍କର ଏହି କର୍ମ ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମର
କାରଣ, ଅର୍ଥର କାରଣ ଓ ସେବାର କାରଣ ବୋଲି ଜାଣିବ ।
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କର ବୁଝି ସମ୍ଭବରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକାର ଉତ୍ତରଣସ୍ତ
ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖାଅଛି :—

ଗଣକାୟ ଦବୁସ୍ତେଷୁ ଜ୍ୟୋତିଷାୟାମି ସଙ୍କରଃ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା କୁଳାୟାମି ଦୋମସ୍ୟାୟାମି । ୨୭ ।

ଅର୍ଥ — ସମସ୍ତ ଜ୍ୟୋତିଷାୟାମି ଗଣକାୟ ଦବୁସ୍ତେଷୁ ପ୍ରଦତ୍ତ
ଦେଲ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀଙ୍କର ପୂଜା ଓ ଦୋମାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା-
ମାନଙ୍କର ବୁଝିରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲ । (ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ଅତି
ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଅଜ୍ଞାନତା, ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଝିରେ ଚଳିଆସୁଥିବାବୁଲେ
ତାହା ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନାବଶ୍ୟକ ଅଟେ ।)

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକର ଅଧ୍ୟାୟ ।

“ବ୍ରହ୍ମାନ୍ତଃସ୍ୟ ସଦାକା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଶୂନ୍ୟସ୍ତେଷୁ ।”

(ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ।)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେହିସବୁ ଦାନ, ତାହା
ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ପ୍ରଦାନ କରବ ।

“ହୋମୋ ମନ୍ତ୍ରଜୟଃ କାର୍ଯ୍ୟୋ ଗ୍ରହାଣାଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଃ ।

ଦାନ ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟ ବ୍ରହ୍ମବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଚରଂ ।

(ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବଳ ୨୨ ପଞ୍ଚମ ।)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ହୋମ, ମନ୍ତ୍ର ଓ ଜପ କାର୍ଯ୍ୟାଦି
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ କରାଯାଏ ; ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଦାନସବୁ
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଙ୍କୁ ଦେବ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଙ୍କୁ ଗୋଚର କରାଯାଏ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାସ୍ତୁ ଗଣକ ଗ୍ରହ ପୂଜାପ୍ରୀତିସ୍ତୁ ମେ ।

(ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବଳ ୨୨ ପଞ୍ଚମ ୨୩ ଅଂଶ ।)

ଅର୍ଥ ।—ଗଣକ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ପୂଜା
କଲେ ସେମାନେ ପ୍ରୀତି ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟୋ ମୁଦେଶାନ ବ୍ରହ୍ମା ହୋଦାତ ପୁତ୍ରଃ ।

ବ୍ରହ୍ମାଧିରେ ସଦସ୍ୟଃ ଗୋଦନୀୟା ବନ୍ଧୁଃ ପ୍ରଜାୟତେଃ ।

(ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବଳ ୨୩ ଅଂଶ ।)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ବ୍ରହ୍ମା, ହୋଦା, ପୁତ୍ରବଧାସ
(ଅଗ୍ନିର୍ଘ୍ୟ) ଓ ସଦସ୍ୟ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମପଞ୍ଚ କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ବ୍ରହ୍ମପଞ୍ଚର ଫଳ ହୁଏନାହିଁ ।

ଅଦିପ୍ରହ ସାଧକେନୈବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମପୂଜନଂ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାସେନ ନ କରାତତ୍ ଫଳଂ ଉଚ୍ଚେତ୍ ।

(ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବଳ ୨୩ ଅଂଶ ୨୪ ପଞ୍ଚମ ।)

ଅର୍ଥ ।—ଅତି ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମପୂଜକ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବ୍ରହ୍ମପୂଜା
କରିବ, ନଚେତ୍ ବ୍ରହ୍ମପୂଜାର କୌଣସି ଫଳ ହୁଏନାହିଁ ।

ତଦ୍ଵନ୍ତ ଲଜିନାଂ ପଶ୍ଚାଦ୍ ଗୋଚରଂ ଦାନମାଚରେତ୍ ।

ନାନାବଦ୍ଧ ବଶେଽପ୍ୟେଷ ଇଥା ମିଶ୍ନାନ୍ଦପାନକୈଃ ।

ପାବତ୍ ବଦନ୍ତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ପ୍ରାବତ୍ ସସ୍ତାପ୍ୟା ପୂଜୟେତ୍ ।

ବୁଝିଯାନ୍ତି ନ ସନ୍ଦେହଃ ପୀତାଂ ତାଭ୍ୟା ନିବ୍ରହ୍ମାଃ । ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବଳ ୨୩ ଅଂଶ ୨୫ ପଞ୍ଚମ ।

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି, ତେଣୁ
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକ୍ରମେ ବ୍ରହ୍ମମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥାଆନ୍ତି । ଯେଉଁବାକ୍ର
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକ୍ରମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମଦାନ ଦେଇ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ
ସେବନ କରନ୍ତି, ତାହାକର ନବବ୍ରହ୍ମଜନନ ପୀଡ଼ା ଦୂରହୁଏ,
ଏସବୁରେ ବହୁ ସନ୍ତେକ କାହିଁ ।

ବ୍ରହ୍ମାଣାଂ ଲେବପାଳାନାଂ ହୁରତୁରାତ୍ତ ବସ୍ୟ ଚ ।
ମାତୃକାନାଂ ଯୋଗିନୀନାଂ ଗଣେଶସ୍ୟ ସୁରେଶ୍ଵରା ।
ବିଧିନକ୍ଷତ୍ରଯୋଗାନାଂ ବାସଣାଂ କରଣସ୍ୟ ଚ ।
ବସୁଦେବସ୍ୟ ଯଦାନଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟ ଶୃଙ୍ଘୟେତ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମେ ଦେୟୁନ ଦାକ୍ଷାନ୍ ବ୍ରହ୍ମେ ଦେୟୁଚ ଦକ୍ଷିଣା ।
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟ ଦାତବ୍ୟା ଶୃଙ୍ଘାଥା ନିଷ୍ଠଳୀରବେତ୍ ।
ଲେଭାତ୍ ଗୃହାତ ଯୋ ବସ୍ତୋ ଜ୍ଞାନଦୋଽଜ୍ଞାନଦୋଽପିବା
ଜନ୍ମନାତ୍ ଦରଦ୍ରୁଃ ସ୍ୟାତ୍ ମୃତୋଽପି ନ ରକ୍ତଂ ବ୍ରଜେତ୍ ॥
(ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ।)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମଦାନ, ଲେବପାଳାତ, ହୁରତୁରାତ, ମାତୃକା,
ଯୋଗିନୀ, ଗଣେଶକର ପୂଜାଦ୍ରବ୍ୟ, ବିଧି, ନକ୍ଷତ୍ର, ଯୋଗ,
ବାସ ଓ କରଣ ବସୁଦେବଙ୍କୁ ନମନ୍ତେ, ତାନ ଏବଂ ବାସୁଦେବଙ୍କ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁସବୁ ଦାନ, ତାହା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ ଅର୍ପଣ
କରିବ । ଅନ୍ୟଥା କଲେ କିଛି ନିଷ୍ଠଳ ହେବ । ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା କଲେ
ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲେବରେ ବସିରୁଇ ହୋଇ ଜ୍ଞାନୀ ବା ଅଜ୍ଞାନ
ବସିତା ଏହିସବୁ ଦାନ ବ୍ରହ୍ମଣ କରନ୍ତି, ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇନ୍ଦ୍ର-
ଜନ୍ମରେ ଦରଦ୍ରୁଅନ୍ତି ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜରକକୁ ଗମନକରନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମଦାନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେବା ଉପେକ୍ଷ ।

ବ୍ରହ୍ମଦାନଂ ବିଜାତ୍ରିୟଃ । ଯଃ ସ୍ମେଦାନୁପ୍ରସବିତ ।

ଅପିରୁଷ୍ଟାବ୍ରହ୍ମସ୍ତସ୍ୟ ଦାତୁରପୂର୍ବନ ଯଦଂ । (ବ୍ରହ୍ମସାମଂ)

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁବାକ୍ତ୍ର ବକ୍ତ୍ରାଦିକାରେ ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ
ବ୍ରହ୍ମଦାନ ନ ଦିଅନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମମାନେ ତାହାପ୍ରତି ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଅପୂ
ଧନସ୍ତସ୍ତୁ କରନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମୋଦେଶେନ ଯଦାନଂ ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ ଗୃହ୍ୟେତ୍ ।

ଦତ୍ତେନାସ୍ମିନ୍ ଦ୍ଵିଜେତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଘ୍ରଗୁରୁତ୍ଵ ଜାୟତେ ॥ ବ୍ରହ୍ମସାମଂ

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁପଦ୍ମ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାନ
କରବ, ସେପଦ୍ମ ବ୍ରହ୍ମବ୍ରାହ୍ମିଣମାନଙ୍କୁ ଦେବ । ଯଦ୍ୟପି (ଦ୍ରୁମ-
ବତ୍ତତଃ) ସେହପଦ୍ମ ଦାନ-ସାମଗ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମିଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ
କରିଯାଏ, ତାହା ସମସ୍ତ ବ୍ୟବଳ ହୁଏ ।

ବ୍ରହ୍ମବ୍ରାହ୍ମିଣଭିନ୍ନା ଯେ ବିପ୍ରାଃ କୁର୍ବ୍ୟାଃ ବ୍ରହ୍ମହୃତଂ ।

ଅକ୍ଷିକାଭାଗ୍ୟ ନରକେ ପତନ୍ତ୍ୟାହୁତ ସପ୍ତବଂ । (ବ୍ରହ୍ମସାମଂ)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମିଣ ଯଦ୍ୟପି
ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି ଚର୍ଚ୍ଚା, ଅକ୍ଷିକାଭାଗ ପ୍ରଭୃତି (ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପର୍କୀୟ)
କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ, ସେମାନେ ଚରଣନି ସକାଶେ ତାମିତ୍ର ନାମକ
ନରକରେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ରାଗ କରିବେ ।

ପୁଷ୍କରଦୋଷ ।—ପୁଷ୍କରଦୋଷରେ ଯେ କି ଉଦ୍ଧୃତକ ଦାନ
ହୁଏ, ତାହା ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦତଅଛି ଯେ ;—

ବାରେ ଶଯ୍ୟ ସୁତଂ ଦନ୍ତି ତଥୌ ଗୋଧନମେବତ ।

ନକ୍ଷତ୍ରେ ଗୋକ୍ରଦାନଃ ଯାଦ୍ ବାସ୍ତୁରୁଷୋ ନ ଜାୟତେ ।

(ବ୍ରହ୍ମସାମଂ ।)

। ଅର୍ଥ ।—ପୁଷ୍କରଯୋଗ ବାର-ଦୋଷରେ ଶଯ୍ୟ ଓ ସୁତ-
ଦାନ, ଉଦ୍ଧୃତଦୋଷରେ ଗୋ ଓ ଧନଦାନ ଏବଂ ନକ୍ଷତ୍ରଦୋଷରେ
ବଣ ଓ ବାସ୍ତୁରୁଷ ଦାନ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ।

ଯେ ପୁଣ୍ୟଦୋଷରେ ଏତଦ୍ ବଞ୍ଚିବ ବାହ୍ୟେ, ମେଘା
ଦୋଷ ଦିବାରଣ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ତଏ ?

ପୁଣ୍ୟସ୍ଥଳେ ଦେବ ଦୋଷ ବଞ୍ଚା ତ ପୁଣ୍ୟ ।

ମଦସ୍ୟୋ ଗ୍ରହବୁଦ୍ଧବୋଧନୀୟା ବେଳାକିୟା ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାରେ ଯସ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଲେଖମୋହନଃ ।

ବୃହତ୍ତା ପୁଣ୍ୟବ୍ରତ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୋ ଯୋର ଚଳେଷଂ ।

(ବ୍ରହ୍ମସମ୍ଭାଷଣ)

ଅର୍ଥ ।—ପୁଣ୍ୟ ଯଜ୍ଞରେ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା
ଦୋଷ, ମଦ, କ୍ରୋଧ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାବରୋଧ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ମନେ
କରାଯାଏ । ଏହା ଅନ୍ୟଥା ଲେଖି ନିଶ୍ଚୟ ହୁଏ । ଯଦ୍ୟପି
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଗ୍ରହା ଅନ୍ୟକୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲେଖରେ ମୁଗ୍ଧ ଦୋଷ
ପୁଣ୍ୟବ୍ରତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ, ତାହାହେଲେ ସେ ଯୋର
ନରକରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପୂଜାବ୍ରତ୍ୟ—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ପୂଜା ବ୍ରତ୍ୟରେ
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ଅଧିକାରୀ ଅଟନ୍ତି । ଦିବ୍ୟପୁରାଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ
୧୧୭ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖାଅଛି :—

ପଦ୍ମପଦ୍ମଂ ଉଦେନ୍ଦ୍ର କଷ୍ଟଦ୍ରାମେ ବା ନଗରେ କୁରତ୍ ।

ଉଷା ମଞ୍ଜରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ! ମଦାୟତ୍ୟ ସମନ୍ତତଃ ।

ଅଧୀପା ଶ୍ଵେତକାଃ ସଞ୍ଜେନାନ୍ୟେ ବିଦ୍ରାବଧ୍ଵେନୁପ ।

ଅର୍ଥ ।—ଦେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ! ଗ୍ରାମରେ ବା ନଗରରେ ମୋର
(ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର) ପାଦାବଳି ପୂଜାବ୍ରତ୍ୟ ଦେବ, ସେହିପରି
ବ୍ରତ୍ୟରେ ଶ୍ଵେତକ (ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା)ମାନେ ଅଧିକାରୀ ହେବେ ।
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମୋର ପୂଜା ବ୍ରତ୍ୟରେ ଅଧିକାରୀ
ନୁହନ୍ତି ।

ସଥାଧିକାରୀ ପୁତ୍ରପୁତ୍ର ପିତୃଦ୍ରବ୍ୟାପୀ ବୈ ରବେତ୍ ।

ନଥା ମନସ୍ତ ବଦ୍ଧ୍ୟା ଶ୍ରେୟୋବ୍ୟାପୀ ସମୟଃ ।

ଅର୍ଥ ।— ପୁତ୍ର ପେପର ପିତୃ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଅଧିକାରୀ, ଶ୍ରେୟକ
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସେହିପରି ମୋର ସୁକ୍ଳ-ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଅଧିକାରୀ
ହୁଅନ୍ତି ।

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରକର ମାତୃତ୍ୱ ।

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନେ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିନ୍ତୁ ସେ ତାହାର
ଅଧିକ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛୁ । ସେହିଂ ନାଥାଶ୍ରମକ
ଗୋଚରରେ ମାତୃତ୍ୱ ମନୁକରେ କେତୋଟି ସୂକ୍ଷ୍ମପ୍ରମାଣ
ଦିଆଯାଇଅଛି ; ଏହାଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟାଶ୍ରମ ଦୂରହେଲେ
ନିଶ୍ଚୟ ହେବୁ ।

ବେଦାନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରର ନାମ ।

ବିଶ୍ୱାସୀ ମେ ସ୍ତୋତ୍ରରେ ବେଦର ଉକ୍ତି ଶାନ୍ତି ବିଷୟ
ନାଥାଶ୍ରମୀୟ ପାଠିନୀୟଶାସ୍ତ୍ର । ଏକ ମାତୃତ୍ୱୋପଦେଶର
ଶିଳ୍ପରେ ଲେଖାଅଛି :—

ଉକ୍ତଃ ପାଦୋ ଭୁ ବେଦ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟି ବଳେ ଅ ପଠ୍ୟତେ ।

ଲୋପସାମୟକଂ ଚକ୍ଷୁଃ ନିରୁକ୍ତଂ "ଶ୍ରେୟୋବ୍ୟାପ୍ୟତେ । ୪୧

ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାଣଂ ଭୁ ବେଦ୍ୟା ମୁଖଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ଗୁରୁତମ୍ ।

ତଗାତ୍ ସାମ୍ୟଧୀନୋକ ବ୍ରହ୍ମଲକ୍ଷେ ମହାୟମେ । ୪୨

ଅର୍ଥ ।—ବିନ ବେଦର ପାଦବିଧି, ବନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଧି,
ଜ୍ୟୋତିଷ ବେଦର ଚକ୍ର, ନିରୁକ୍ତି କର୍ମ, ଶିକ୍ଷା ବେଦର ନାସିକା
ଏବଂ ବ୍ୟାକରଣ ବେଦର ମୁଖ ବୋଲି ଉକ୍ତ ଅଛି । (ଉପରେକ୍ତ
ଅଙ୍ଗସମୂହ ଖେଦଧର୍ମକୁ କହିବା ବିଧେୟ ।) ଏଣୁକରି
ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରକୁ “ବେଦାଙ୍ଗଶାସ୍ତ୍ର” ବୋଲି ଯାଏ ।

ବେଦାଙ୍ଗ ନିର୍ମଳଂ ଚକ୍ରଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରମକଳ୍ମଷଂ ।

ବିନିତ ଦଣ୍ଡିଳଂ ଶ୍ଳୋକମ୍ଭାଷିଂ ବର୍ଣ୍ଣନା ସିଦ୍ଧିଃ । (ସାମନ୍ତସିଂହ)

ଅର୍ଥ ।—ପବିତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ବେଦର ନିର୍ମଳ ଚକ୍ର
ସ୍ୱରୂପ, ଏହା ବ୍ୟାଜ୍ଞ ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି ଗଣିତ ଯାବଦ୍ଧର୍ମ ବାସ୍ୟ
ସିଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ । ଏପରି ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଯେ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର ଲାଭ
ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣର ରହିଅଛି, ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ପୂଜନୀୟ ।

ବେଦାଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ଯଥା ଶିଖା ମୟୁରୀଣାଂ ନାରୀଣାଂ ମଳୟୈ ଯଥା ।

ଉଦୟ ବେଦାଙ୍ଗ ଶିଖାଣାଂ ଜ୍ୟୋତିଷଂ ମୂର୍ଦ୍ଧନସ୍ଥିତଂ । (ବର୍ଣ୍ଣ)

ଅର୍ଥ ।—ଶିଖା ଯେପରି ମୟୂର ମସ୍ତକରେ ଥାଏ, ମଣି
ଯେପରି ସର୍ପ ମସ୍ତକରେ ଶୋଭାହୁଏ ; ସେହିପରି ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର
ମଧ୍ୟ ବେଦାଙ୍ଗ ମସ୍ତକରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦାଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ
ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ ।

ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ର ଗଣତ୍ରରେ ପୂଜ୍ୟ ।

ପସ୍ୟ ମମାଗ୍ ବଳାନାତି ହୋରାଗଣିତସହସ୍ରଦାଃ ।

ଅବ୍ୟାଧୀଃ ସ ନରେନ୍ଦ୍ରେଣ ସୁବର୍ତ୍ତବ୍ୟୋ ଜୟେଷିଣା । (ବର୍ଣ୍ଣ)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନେ ହୋରା, ଗଣିତ ଓ ସହସ୍ରଦା ;
ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଉନିଶ୍ଚବରେ ବିରକ୍ତ—(ହୋରା,
ଗଣିତ ଓ ସହସ୍ରଦା) ସହସ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଅବଗତ ଅଛନ୍ତି,

ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁ, ରାଜାମାନେ ସେହି ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦର ଆଦେଶ ସ୍ୱୀକାର
କରିବେ ।

ଦବ୍ୟଂ ଚକ୍ଷୁ ଗ୍ରହଣାନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚିତଂ ଜ୍ଞାନମୁତ୍ତମଂ ।

ବିଜ୍ଞାତୃର୍ନାଚ ଲୋକେଷୁ ସ୍ଥାନଂ ପ୍ରାପ୍ନୋତି ଶାଶ୍ୱତଂ । (୧୫.୧୩)

ଅର୍ଥ ।—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାନେ ଦବ୍ୟଚକ୍ଷୁ ସ୍ୱରୂପ—ସମସ୍ତ
ଉତ୍ତମଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇ ଦେଖନ୍ତି, ଏଣୁ ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ସେମା-
ନକୁ ପୂଜା କରନ୍ତି, ଅନ୍ତିମ କାଳରେ ସେମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି
ଲୋକରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାନ୍ତି ।

ନକ୍ଷତ୍ରଦିକ୍ଷୁ ଶ୍ୟାମାନ୍ ମୁଦୁର୍ଭୁ ମଙ୍ଗଳାନି ଚ ।

ବିନିଦ୍ୟ ଶକ୍ତି ଯେ ବସ୍ତା ପ୍ରେମଜ୍ୟାଃ ସର୍ବକର୍ମସୁ ॥ (୧୫.୧୪)

ଅର୍ଥ ।—ନକ୍ଷତ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର, ପୁଣ୍ୟଦିନ, ମୁଦୁର୍ଭୁ ଓ ଶୁଭବିଷୟକ
ଯେ ବିଷୟ (ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ) ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଅଛନ୍ତି, ସେହି ବିଷୟମାନେ
ସମସ୍ତ କର୍ମରେ ପୂଜ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ।

ସେର୍ତ୍ତବ୍ୟନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନ ଲୋକେ ଶାକତ୍ରୀୟୀ କୁଳୋତ୍ତରାନ ।

ବୈକୁଣ୍ଠଂ ଯାନ୍ତିତେ ସର୍ବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସ୍ୟ ପ୍ରସାଦତଃ । (୧୫.୧୫)

ଅର୍ଥ ।—ଶାକତ୍ରୀୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ଅର୍ଚ୍ଚନା
କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରସାଦରେ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ଗମନ
କରନ୍ତି ।

ଯତ୍ନ ଦେବାଃ ଚ ପୂଜାନ୍ତେ ସାମ୍ବତ୍ସରପୁରୋହିତୌ ।

ଶୁଭବୋ ପ୍ରତ ନକ୍ଷତ୍ରଂ ଚନ୍ଦ୍ରାକାଂ ଭୂତନିଷିଂଶମ୍ । (୧୫.୧୬)

ଅର୍ଥ ।—ଦେବତା, ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ, ପୁରୋହିତ, ଶୁଭ,
ପ୍ରତ୍ନ ଓ ନକ୍ଷତ୍ରର ପୂଜା ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟର ଉନ୍ନତି ହୁଏ ।

ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରାଧ୍ୟୟନ୍ ଧନ ।

ଜ୍ୟୋତିଷକ୍ରେତୁ ଲୋକସ୍ୟ ସର୍ବସ୍ୟୋକ୍ତଂ ଶୁଭଶୁଭଂ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ଜନାନ୍ତୁ ଯୋଦେବ ନ ପାତି ପମୋଂ ଗତିଂ । (ବର୍ଣ୍ଣ)

ଅର୍ଥ । — ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠକ ଦ୍ଵାଧା ନମସ୍ତ ଲେବବର ଶୁଭଶୁଭ
ଦଃକ୍ତା ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରବଣେପ୍ରମାନେ ଏହି ଜ୍ୟୋତିଷ-
ଶାସ୍ତ୍ର ଅବଗତଅଛନ୍ତି, ଏହିମନ୍ତ୍ରେ ସେମାନେ ପରମଗତି ପ୍ରାପ୍ତହୁଅନ୍ତି
ନ ମୃୟର ପାଠୀତ ନରବେ ପରିପତ୍ୟରେ ।

ବ୍ରହ୍ମଲେବ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଞ୍ଚ ଲଭନ୍ତେ ଦୈବଚନ୍ଦ୍ରକଃ । (ସ୍ତୋତ୍ରପଦ୍ୟ)

ଅର୍ଥ । — ମ ମୃୟର ପାଠୀ (ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ପାଠକ)
ନରକକୁ ଗମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦୈବଚନ୍ଦ୍ରକ (ଶ୍ରବଣ)ମାନେ
ବ୍ରହ୍ମଲେବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଲବ୍ଧ କରନ୍ତି ।

ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣକର ପାଠ୍ୟ ।

ବନ୍ଦେନବକ୍ଷିଳଂ ଶ୍ରୌତହାର୍ତ୍ତ ବର୍ଗ ନ ସ୍ୟତ ।

ଦିନାହୁରକ୍ଷିତାୟେଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ନିର୍ମିତଂ ପୁର ।

ଅତଏବ ଦ୍ଵିଜେରେନବଧେବ୍ୟଂ ପ୍ରପଦ୍ଵିତଃ । (ନାରଦ)

ଅର୍ଥ । — ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାଧା କାଳ ନିରୂପଣ କରି
ନବେଲେ ଶ୍ରୌତବର୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦବହୁତ ବର୍ଗ ଏବଂ ସ୍ମୃତି-
ବହୁତବର୍ଗ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଏହିମନ୍ତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମା
ଲଗତର ଉକ୍ତ ସକାଶେ ଏହିଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ
ଏହା ବ୍ରାହ୍ମଣକର ପାଠ୍ୟ ।

ଶୂଦ୍ରକୁ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷାଦେବା ମହାପାପ ।

ନୈଦା ସ୍ଵେ ଶ୍ଵିତ ମୋହାତ ଯୋବସ୍ତୋଽଜ୍ଞାନତୋଽପିବା ।

ଶୂଦ୍ରାଣା ମୁପଦେଷନ୍ତୁ ଦଦ୍ୟାନ୍ତ ମ ନରବଂ ବ୍ରଜେହ । (ବର୍ଣ୍ଣ)

ଅର୍ଥ । — ଯେଉଁ ଶ୍ରବଣେ ଲେବ, ମୋହ ବା ଅଜ୍ଞାନବଶତଃ
ଶୂଦ୍ରକୁ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଉପଦେଷ ପ୍ରଦାନ କରେ, ସେବୀତି
ନରକଗାମୀ ହୁଏ ।

ପ୍ରହରପ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକା ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ଦିବର ବରଣ-ପୋଷଣ ରାଜାବର ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ବୈଦ୍ୟଃ ପୁରୋହିତୋ ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୈବଜ୍ଞସ୍ତ ଚତୁର୍ଥକଃ ।

ଏତେ ରାଜା ପଦାପୋଷ୍ୟଃ କୁତ୍ରେଣାପି ସିଦ୍ଧେ ଯଥା ।

ଅର୍ଥ ।—କୁତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଶୁଣି ପର ବୈଦ୍ୟ, ପୁରୋହିତ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦୈବଜ୍ଞ ଏହି ଚାରିଜଣକୁ ରାଜାମାନଙ୍କର ପ୍ରତିପାଳନ କରିବା ଅବଶ୍ୟକ ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ରାଜା ଚ ସଙ୍କେଷୁ କାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ସାମ୍ବିଧିରାଧୀନଃ ସ୍ୟାତ୍ ।

ଅର୍ଥ ।—ରାଜାମାନେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜ୍ୟୋତିଷଙ୍କର ଅଧୀନରେ ଥିବେ ।

ପ୍ରହରପ୍ରକୁ ଦର୍ଶନକଲେ ପୁଣ୍ୟଲଭ ।

ବୈଦ୍ୟଃ ପୁରୋହିତୋ ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୈବଜ୍ଞସ୍ତ ଚତୁର୍ଥକଃ ।

ପ୍ରାତଃକାଳେ ଚ ଦୁଷ୍ଟବ୍ୟୋ ନିତ୍ୟଂ କଲ୍ୟାଣମିଚ୍ଛତା ।

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାତଃକାଳରେ ବୈଦ୍ୟ, ପୁରୋହିତ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦୈବଜ୍ଞଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି, ପ୍ରତିଦିନ ତାଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ହୋଇଥାଏ । (ରାଜମାର୍ତ୍ତଶ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ୧ମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଅନେକ ସଂକଳ୍ପାଦି ପ୍ରମାଣ ରହିଅଛି ।)

ଏବମ୍ବିଧିନା ଶ୍ରୁତି ନେତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ମରୁପ ବର୍ତ୍ତୁଃ ଶକ୍ତ ଦର୍ଶନଂ ବୈ
ନିଦନ୍ତ୍ୟଶେଷଂ କଳ୍ପସଂ ଜନାନାଂ ଶତ୍ରୁବନ୍ତଂ ଧର୍ମ ସୁଖାଞ୍ଜନଂ
ସ୍ୟାତ୍ । (ବ୍ୟାକରଣ)

ପ୍ରାତରୁଥାୟ ଯଃ ପଶ୍ୟେତ୍ ପ୍ରହରପ୍ରଂ ମହେଶ୍ଵର ।

ନ ଲିପ୍ତୋ ଦୁଷ୍ଟରଞ୍ଜନେ ବନନେ ଶୁଷ୍ପଂ ଫଳଂ ।

ଅର୍ଥ ।—ହେ ମହେଶ୍ଵର ! ଯେ ବୌଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାତଃ
କାଳରେ ଗାନ୍ତୋଥାନ କରି ପ୍ରହରପ୍ରକୁ ଦର୍ଶନ କରେ,
ତାହାକୁ ଦୁଷ୍ଟ, ଅରକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରଭୃତି ଷର୍ଣ୍ଣବର ପାରେନାହିଁ ଏବଂ

ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ବକ୍ରସଦ୍‌ବ୍ୟାପାରରେ ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁକୁ ପ୍ରଣାମ କରେ,
ତାହାର ଅକ୍ଷୟଫଳ ଲବହୁଏ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଭଜନ କାଳ ଦେବାର ଫଳ ।

ପ୍ରାମଂ ଯଜ୍ଞେ ଯୋ ବକ୍ତା । ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁସ୍ତୁତ୍ୟାଦି ।

ଯାବନ୍ତୋ ରେଣବଃ ପୃଥ୍ବୀଃ ଯାବନ୍ତୋ ବୃକ୍ଷବିଜବଃ । ବରଂ

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ବକ୍ରସଦ୍‌ବ୍ୟାପାରରେ ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁକୁ ପ୍ରାମ-
ଦାନ କରନ୍ତି, ପୃଥ୍ବୀରେ ରେଣୁ ବା ବୃକ୍ଷାଦି ସ୍ବରୂପ ଅସଖ୍ୟ
ପୁଣ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଗୋଦାନଂ ବୃକ୍ଷଦାନଃ ସ୍ବର୍ଗଦାନଂ ବିଶେଷତଃ ।

ବ୍ରହ୍ମଣେ କ୍ଳେଶନାଶାୟ ଦୈବଜ୍ଞାୟ ନବେଦୟେତ୍ । (ସ୍ବତପ୍ତା)

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମଣ ଦୋଷ ଶାନ୍ତି ନମନ୍ତେ ଦୈବଜ୍ଞିମାନଙ୍କୁ
ଗୋଦାନ, ବୃକ୍ଷଦାନ ସ୍ବର୍ଗଦାନ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଦାନ କରବ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ-ବିଶ୍ଵନ-ଦେଶରେ ବାସକରବା ନିଷେଧ ।

ଅସ୍ତ୍ରଶାପା ଯଥା ଶକ୍ତିରଜାଦିତ୍ୟଂ ଯଥା ନଦଃ ।

ତଥାସ୍ତ୍ରାମୟସ୍ତେ ରଜା ବ୍ରହ୍ମଦୀକ୍ତ ଇବାୟୁନଃ । (ଗର୍ଗ)

ଅର୍ଥ ।—ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଶକ୍ତି ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅକାଶ ଯେପରି
ଅକ୍ଷରାମୟ, ସେହିପରି ରଜାଙ୍କୁ ଶକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁବିଶ୍ଵନ ଦେଲେ
ଅକ୍ଷୟାୟ ବ୍ରହ୍ମଦୀକ୍ତ ହୁଏ ।

ନ ସାମ୍ବତ୍ସରକେ ଦେଶେ ବସ୍ତବ୍ୟଂ ବୁଦ୍ଧମିଚ୍ଛଦା ।

ଚକ୍ଷୁର୍ଭୂତୋ ହୁ ଯଦ୍ଦୈଷ ପାପଂ ତତ୍ତ୍ଵ ନ ବିଦ୍ୟତେ । (ବରହ)

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସାମ୍ବତ୍ସର (ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ) ନାହାନ୍ତି,
ମଙ୍ଗଳେଷୁକ ଲୋକମାନଙ୍କର ସେ ଦେଶରେ ବାସ କରବା
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । (ଚକ୍ଷୁର୍ଭୂତ) ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁମାନେ ଯେଉଁସ୍ଥାନରେ
ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି, ସେସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ପାପ ଥାଏନାହିଁ ।

ଛଦବସ୍ତ୍ରାନ୍ତ୍ରିରେଶୁସ୍ତ୍ର ଗ୍ରାମେ ବା ସସ୍ୟ ସଦ୍‌ନି ।

ନୃପତେ ପ୍ରସ୍ୟା ଦେହସ୍ତଂ ସଜ୍ଜପାପଂ ବିନଶ୍ୟତ ।

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁ ଶୁକାକ ଗ୍ରାମରେ ବା ଗ୍ରହରେ ଛଦବସ୍ତ୍ର-
କର ପଦଧୂଳି ପଡ଼େ, ତାଙ୍କ ଦେହରୁ ସବୁପ୍ରକାର ପାପରାଶି
ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଦୈବଜ୍ଞକୁ ଅନାଦର କରିବା ମହାପାପ ।

ଗତଶ୍ରୀର୍ଗଣବାନ୍ ଦ୍ଵେଷ୍ଟି ଗତାୟୁଷ୍ଠ ଚକ୍ଷୁକାନ୍ ।

ଗତଶ୍ରୀଷ୍ଠ ଗତାୟୁଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ଦ୍ଵେଷ୍ଟି ଭରତ । (ମହାଭାରତ)

ଅର୍ଥ ।—ଗଣକ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ନିନ୍ଦାକଲେ ଶ୍ରୀନାଶ
ହୁଏ, ଚକ୍ଷୁକ ନିନ୍ଦାକଲେ ଆୟୁନାଶ ହୁଏ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ
ନିନ୍ଦାକଲେ ଆୟୁ ଓ ଧନନାଶ ହୁଏ ।

ଯୋ ଛଦବ୍ରାହ୍ମଣାଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ଵା ବ୍ରୁ ତେ ଭୁବଚନଂ ଯଦ ।

ଭେଗଶୋକାନ୍ତିତଃ ଯୋଽପି ଲଭତେ ନାରଜଂ ବ୍ୟଥାମ୍ ।

(ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ ।)

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ଛଦବସ୍ତ୍ରକୁ ଦେଖି ଭୁବଚନ କୁହେ,
ସେ ଭେଗ-ଶୋକ ଥାଏ ହୋଇ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗକରେ ।

ସନ୍ନିତ୍ୟଃ ପୂଜନାୟୁଷ୍ଠ ବସ୍ତ୍ରାଗନାଂ ଯଥାଶ୍ଵାଦମ୍ ।

ଯଃ କରେତାବମାନସଃ ଭୃତ୍ତପନ୍ତୁ ଭୋଜକେ ।

ତସ୍ୟାହଂ ରେଷମେତ୍ୟାଶୁ ଭୁଲଂ ହୃଦି ସମନ୍ତତଃ ।

ପ୍ରିୟୈ ମେ ଭୋଜକୋ ନିତ୍ୟଂ ଯଥା ଭୁଂ ବିନତାସୁତ ।

(ଭଗବତ୍‌ଗୀତା ପ୍ରାଚୀନ ୧୨ ପା ।)

ଅର୍ଥ ।—(ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ କହୁଅଛନ୍ତି) ମୁଁ ଯେପରି, ଭୋଜକ
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସେହିପରି ; ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କଠାରୁ
ସନ୍ନିତନୟ ଓ ପୂଜନୟ । ଭୋଜକମାନଙ୍କ ଭୂତିକୁ ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି

ଅବମାନନା ଚରେ, ମୁଁ ଭୁଞ୍ଜିବୋଇ ଗାହାର ବଣ ଧ୍ୟାଣକରେ ।
 ଦେ ବୈଦନେୟଃ ଭୁଞ୍ଜେ ଯେପରି ମୋର ପ୍ରିୟ, ଭୋଜକ
 ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସେହୁପରି ମୋର ନିନ୍ଦାପ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି ।

ବୃହ୍ନାଘୋଷାଙ୍ଗ ଦୁଷ୍ଟଳଂ ହୋଷଗଣିତ ନୈଷ୍ଠିକଂ ।

ଯୋ ନ ପୂଜୟତେ ରାଜନ୍ ସକାଶ ମୁପଗଚ୍ଛତି ।

ଅର୍ଥ ।—ଦେ ରାଜନ୍ ! ହୋଷ-ଗଣିତ ନୈଷ୍ଠିକ, ଅଙ୍ଗ ଓ
 ଉପାଙ୍ଗଦୁଷ୍ଟଳ ଜ୍ୟୋତିର୍ଦିବକୁ ଯେଉଁ ରାଜା ପୂଜା ନ କରନ୍ତି
 (ବା ଅନାଦର କରନ୍ତି), ସେହି ରାଜା ସକାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁକ ଶରୀରରେ ବ୍ରହ୍ମକର ପ୍ରାଣନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

ବ୍ରହ୍ମାଧୀନଂ ଜଗତ୍ ବ୍ରାହ୍ମିନ୍ ମହାଧୀନା ଅପିବ୍ରହ୍ମାଃ ।

ଉପହା ଗଣବାଧୀନା ଗଣକାପ୍ରେନ ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଃ । ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ

ଅର୍ଥ ।—ଦେ ବ୍ରହ୍ମିନ୍ ! ଏହି ଚରଚର ବିଶ୍ବ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର
 ଅଧୀନ, (ଅର୍ଥତଃ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ ଜଗତ୍ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ
 ଦେଉଅଛି ।) ସେହି ବ୍ରହ୍ମମାନେ ମୃତ୍ତ୍ବର ଅଧୀନ ଏବଂ ସେମା-
 ନଙ୍କ ମତ୍ତ୍ବରୁ ଗଣକ ବା ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁମାନଙ୍କ ଅଧୀନ ; ଅତଏବ
 ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ ବ୍ରହ୍ମସ୍ଵରୂପ ଅଟନ୍ତି ।

ଶୀର୍ଷ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟା ବ୍ୟଧୁର୍ନେତ୍ରେ ମୁଖେ ବୌମୋ ହୃଦ ଭୂୟଃ ।

ନାଭିଦେଶେ ଗୁରୁଷ୍ଠେବ ପୁଷ୍ପଦେଶେ ଚ ଶ୍ଵର୍ଗଦଃ ।

ଶରୀର୍ଦ୍ଧାସ୍ଥିତଶ୍ଵେବ ରହୁକେତୁ ପଦହସ୍ତେ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ ଶରୀରେଷୁ ବ୍ରହ୍ମାଃ ସୁଃ ସୁବରଜିତାଃ ।

[ଇତି ମହେଶ ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ ଶରୀରାଦି ପୁଷ୍ପନ ଜପଃ] ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚକ୍ଷୁରେ ଚନ୍ଦ୍ର,
 ମୁଖରେ ମଙ୍ଗଳ, ହୃଦୟରେ ଭୂଧର, ନାଭିଦେଶରେ ବୃହସ୍ପତି,

ଶୁକ୍ର-ସୁଷୁଦେଷରେ, ସଜ ଜୟରେ ଏବଂ ପଦବ୍ରତରେ ସବୁ-
କେରୁ ଅବସ୍ଥିତ ଆଥାନ୍ତି ।

ଛତ୍ରବିପ୍ଳବକୁ ପ୍ରଣାମ କରିବାର ଫଳ ।

ଦେଷାଂ ଜରଣି ବୁଦ୍ଧେବେ ପ୍ରଣାମେ ପଦଂ ଫଳଂ ଲବେତ୍ ।

ନାଜାମ ବସ୍ତ୍ରଦେବେତ୍ ତତ୍ତ୍ୱମକ୍ଷାୟାମ୍ . ଶୁଣଂ ।

ତସ୍ୟ ଲକ୍ଷଗୁଣଂ ଦେବ ଫଳଂ ସ୍ୟାଦ୍ ଛତ୍ରବ୍ରତରେ ।

ସାଗ୍ନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ତସ୍ୟ ପ୍ରଣାମେ କୋଟିକଂ ଭବେତ୍ । ଛତ୍ରାମନ

ଅର୍ଥ ।—ଜରଣି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ ଯେଉଁଫଳ
ଲବେତ୍, ନାଜାମ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ପ୍ରଣାମକଲେ ତାହାର ଆଠଗୁଣ
ଫଳ, ଛତ୍ରବ୍ରତକୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ ତାହାର ଲକ୍ଷଗୁଣ ଫଳ
ଏବଂ ସାଗ୍ନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ପ୍ରଣାମକଲେ ତହିଁର କୋଟିଗୁଣ ଫଳ
ଲବେତ୍ ହୁଅଇ ।

ଛତ୍ରବିପ୍ଳବମାନେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ବର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ରକୁ ପ୍ରଣାମକଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବର୍ତ୍ତ ।

ଉତ୍ତୃତୋ ଦୁରତୋ ଦୃଷ୍ଟୁଃ । ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବୃଦ୍ଧ ସଙ୍ଗତଃ ।

ପ୍ରଣମେନ୍ଦ୍ରିଧବଇନ୍ଦ୍ରାଂ କ୍ଷତ୍ରିୟବର୍ଣ୍ଣ ସମୟଃ ।

ବସ୍ତ୍ରଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଦ୍ୱିଜାଗ୍ରତ୍ ନଦିଂ ପ୍ରଣତମେବ ବା ।

ଭୂର୍ଯ୍ୟାଦ୍ ତନ୍ମୁଦାଃ ସୋଽପି ନରବସ୍ୟ ବୟୁଦହେତ୍ ।

ଅବରୂର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟୃଦଃ ପ୍ରଣମେଦ୍ ଦ୍ୱିଜବୃଷଣମ୍ ।

ତତ୍ତ୍ୱଦେବ ହି ବସ୍ତସ୍ୟ ନାନାସ୍ୟ ଚ କଥଞ୍ଚନେତ୍ । (ବୃତ୍ତଚରଣ

“ଗଣକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟାପି କ୍ଷତ୍ରିୟରବାଦନେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତମାଦ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦିଭୂତୌ ମିତାସରାୟଂ । ଦ୍ୱାଗତଃ ।

କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟାଭବାଦନେ ଅଦୋଷତ୍ୱ ମୁପବସେତ୍ଥା ।

ବେଶ୍ୟସ୍ୟାପି ଶୁଦ୍ରସ୍ୟାଭବାଦନେ ତ୍ରିସ୍ରତ୍ ମୁପବସେଦ୍ ।

ଅର୍ଥ ।—ଗଣକ ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଜାତିକୁ ଅଭବାଦନ

କଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ । ଦାଣ୍ଡେ ମୁନ କହୁଅଛନ୍ତି,—ଷଟ୍ପଦକୁ
ଅଭବାଦନକଲେ ଏକଦଳ ଏକ ବୈଷ୍ୟ ଓ ଛଦ୍ରକୁ ଅଭବାଦନ
କଲେ ଚିନିଦନ ଉପବାସ ରହୁ ଶୁଦ୍ଧ ହେବ ।

ଏହି ସମସ୍ତ ମାତ୍ରାୟ ପ୍ରମାଣମାନଙ୍କରୁ ବୁଝାଗଲା ଯେ,
ପ୍ରହରପ୍ରମାନେ ଉଲ୍ଲୁଖ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛନ୍ତି । ତାହା ବ୍ୟାସଃ ମଧ୍ୟ
କହୁଅଛନ୍ତି,—“ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ ତଥା ବେଦା ଦୈବଜ୍ଞଃ ଶ୍ରୋତ୍ରିୟଃ
ବିଜା ।” ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ, ଦୈବଜ୍ଞ, ଦୈବଜ୍ଞ ଓ ଶ୍ରୋତ୍ରିୟଃ
ଏମାନେ ଉଲ୍ଲୁଖ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛନ୍ତି ।

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଶ୍ରୀକାହ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାପ୍ୟରେ

ପ୍ରହରପ୍ରକୁ ବରଣ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରୋଚିତ ।

ମେଘାବୃତ୍ତେ ଯଦାୟତ୍ୟଃ ଶ୍ରୀକାହୌ ଯଜ୍ଞବର୍ଜଣୀ ।

ଶାକଦ୍ବୀପୀଦ୍ବିଜୋ ଚିତ୍ର ସ୍ତାପନାୟଃ ପ୍ରସହତଃ ।

ଶାକଦ୍ବୀପୀ ଦ୍ବିଜୋ ଯତ୍ର ଚିତ୍ର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣେନ ନ ସମୟ ।

ସ୍ବର୍ଣ୍ଣେନ ଶ୍ରେଷ୍ଠାୟାଃ ଯତ୍ର ଚିତ୍ର ଯଜ୍ଞଦିବ୍ୟ କ୍ରିୟା ।

ଭୂପ୍ରେ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣେ ବଞ୍ଚିଷ୍ଠକେ ଶାକଦ୍ବୀପୀ ଦ୍ବିଜ ସ୍ଥିତେ ।

ଚିତ୍ର ଯଜ୍ଞଦିବ୍ୟଂ ବର୍ଜନୀୟଂ ନ ଦେଷ୍ୟତ୍ । ଯାହୁରା

ଅର୍ଥ ।—ଶ୍ରୀକାହ ଯଜ୍ଞବାପ୍ୟରେ ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟଦେବ ଯଦାପି

ମେଘାବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେହସ୍ଥଳେ ଶାକଦ୍ବୀପୀ

ବ୍ରାହ୍ମଣ (ପ୍ରହରପ୍ର)କୁ ଅତି ଯତ୍ନର ସହଜ ସ୍ତାପନ କରିବ ;

କାରଣ ଶାକଦ୍ବୀପୀ ଦ୍ବିଜ ଯେଉଁସ୍ଥାନରେ ଥାଆନ୍ତି, ସ୍ବର୍ଣ୍ଣଦେବ

ସେହିସ୍ଥାନରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେଉଁସ୍ଥାନରେ
ଥକେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଯଜ୍ଞଦଳିୟ କରବା ବଧେୟ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ
ଭ୍ରମ୍ର (ମେଘାବୃତ) ବା ଅସ୍ତ୍ରଦେଲେ ଓ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାନ ଦେଲେ ଯଜ୍ଞଦ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁଦୋଷ ହୁଏ, ଶାଳସ୍ତ୍ରୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଉପ-
ସ୍ଥିତରେ ସେ ଦୋଷ ଫର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରେନାହିଁ ।

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମଭୂଦେଶ ମଂ ଶୁମନ୍ତଂ ତ୍ରିଲୋଚନ ।
ବରତ୍ରୁ(୧) ପୂଜୟିଷ୍ଠାତୁ ଇତଃ ଶ୍ରୀକଂ ପ୍ରବନ୍ଧସ୍ଵେତ ।
ପଞ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦୈବ ଦବୌ ଚୌମସ୍ତ ସୁବ୍ରତ ।
ମଗସଞ୍ଜୋ ଇତ୍ର ଦବୌ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପରବନ୍ଧସ୍ଵେତ ।
ତ୍ରୀନେତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ଚୌମାନ୍ ପ୍ରବନ୍ଧ୍ୟାକରୁଦନ ।
ରୂପ୍ୟାଦେବ ଇତଃ ଶ୍ରୀକଂ ପାବଣଂ ଭୃଷରସ୍ତ୍ରୟଂ ।
ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରେଥ ସମାସ୍ତେ ତୁ ଦଦ୍ୟାତ୍ ପିଣ୍ଡରୁ ମଧ୍ୟମଂ ।
ସୁରନ୍ଦୋଦେବଦେବସ୍ୟ ସ୍ଥିତା ମନ୍ତ୍ରେଣ ସୁବ୍ରତ ।

(ରବିସ୍ୟସୁରସ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୮୫ ଅଃ ୭-୧)

ଅର୍ଥ ।—ଦେ ତ୍ରିଲୋଚନ ଗ୍ରହଣେଷୁ ଅଂଶୁମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଦେବକୁ ଓ ଶପ-ପୂଜା କରଇଃ ଶ୍ରୀକ୍ଷାନ୍ତୁଷ୍ଟାନ କରିବ । ଦେ
ସୁବ୍ରତ, ଦବ୍ୟ ଓ ଚୌମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଞ୍ଚଜଣ ବ୍ରହ୍ମଣ କରିବ ।
ଇନ୍ଦ୍ରଧରେ ଦୁଇଃ ମଗସଞ୍ଜକ ଦବ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣ (ବ୍ରହ୍ମବର୍ତ୍ତ) ଓ
ଚୌମ (ଅନ୍ୟଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାପନ କରିବ ;
(ଦେ ଅକରୁଦନ,) ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତ୍ରୟ ପାବଣଶ୍ରୀକ କରିବ । ପରେ
ଶ୍ରୀକ୍ଷ ସମାସ୍ତ ଦେଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ସାକ୍ଷୀରେ ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରି
ମଧ୍ୟମ ପିଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।

ବିବିଧାପ୍ରକାରରେ ସାମୁଦ୍ରିକ ପ୍ରଭ ନାଗଦଳର ଉଦ୍ଭବ, ପଥା :-

ଶାବୁଦ୍ରୀପାଦହୀନତା ଯେ ମଗା ବେଦ-ପାରଗା ।

ଘେଷାଂ ସନ୍ନିର୍ଦ୍ଧାର ଦାନାର ପୂଜନାର ସଙ୍କରଣସ୍ତ ।

ପାପରାଜି ଜ୍ୟୋତିର୍ଯୋଗ ବାମ-ପ୍ରାପ୍ତିଃ କାୟଦେ ।

ଅର୍ଥ । — ଶାବୁଦ୍ରୀପରୁ ଯେଉଁ ବେଦପାରଗ ମଗ ଅର୍ଥାତ୍
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ଅସିଦ୍ଧନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସଙ୍କରଣରେ ଦର୍ଶନ,
ଦାନ ଓ ପୂଜାକଲେ ପାପରାଜି ଦୂରହୃଦ ହୁଏ ଏବଂ ଅଭିଳାଷ
ପୂର୍ଣ୍ଣହୁଏ ।

ଯାଗେ ବିବାହମେନେ ବ୍ରତଦାନଦୋମେ

ଶାଷ୍ଟାଦିପୁଂସବନଜନ୍ମାନ୍ତାର୍ଥାଦାନେ ।

ଯା ପୂଜାଦେବ ବ୍ରହ୍ମଗଣଂ ଶେବାବତୀର୍ଣ୍ଣଂ

ଲକ୍ଷ୍ମିଧ୍ୟୁ ସମଧଳଂ ଲଭନ୍ତେ ଧୂବସଃ । (ବଳମାର୍ଗ ୩-)

ଅର୍ଥ । — ଯାଗାଦି କାର୍ଯ୍ୟ, ବିବାହ, ବ୍ରତବେଶ ବିଷୟ, ବ୍ରତ-
ଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ, ଉପନୟନ, ଦେ ମକର୍ତ୍ତ, ଶାଷ୍ଟୋକ୍ତ ପୁଂସବନ,
ଗର୍ଭଧାନଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ପୁଂସବନ ପ୍ରଭୃତି
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ଅର୍ଥାଦାନ କାଳରେ ଶେବା ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ
ଯେଉଁଦିନ ପୂଜା କରନ୍ତି, ସେଦିନ ସେହି କର୍ତ୍ତାରେ ଫଳଲାଭ
କରନ୍ତି ।

ଯଜ୍ଞେ ଦାନେ ବିବାହେତ ବ୍ରତେ ପୁଂସବନେ ଇଥା ।

ବ୍ରହ୍ମପୂଜାତ ଦୋମାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଃ ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷେ ଦୋମେତ ମାଜଲ୍ୟୋ ସଙ୍କ୍ର ବରଣୀ କୁଦାଃ ।

(ବେଦ ମନ୍ତ୍ରସୂତା ୧୭୩ ପଦରେ ।)

ଅର୍ଥ । — ଯଜ୍ଞ, ଦାନ, ବିବାହ, ବ୍ରତ, ପୁଂସବନ, ବ୍ରହ୍ମପୂଜା
ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମ ବିଦ୍ୟାସମ୍ପଦ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଦି ଦ୍ଵାରା

ସମ୍ପଦ କରାଇବ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ହୋମ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କରେ
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ ସମ୍ପଦା ବରଣ କରିବ ।

ପୂଜାସ୍ଥାନେ ବସବେଦେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନେ ନୟେବିବ ।

ଉପସଂହୃତି ଯେ ସର୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଶ୍ଚର ଉତ୍ସବ ।

“ଇତି ମହାବିଷ୍ଣୁନାମ ଧ୍ୟାନ ବଚନ, ଗନ୍ତାବ୍ୟାନ୍ ଦୈବପୈତ୍ର୍ୟ
ବର୍ଣ୍ଣୋଷ୍ଠ ଯେଷାଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଶାଂ ପୂଜ୍ୟାନ୍ତେଷାଂ ଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ଭାବ ।”

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାସ୍ତୁ ଆରୁର୍ଯ୍ୟା ହୋତା ସାଗ୍ନିକ ଏବ ଚ ।

ବିରାଗିବାଃ ସଦସ୍ୟାସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ୟୋଦାନି ପାଞ୍ଚଜା ।

(ସାଧୁସଙ୍କଳନ ଉପୋଦେଶ ବଚନ ।)

ଏହି ସମସ୍ତ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା ଜଣାପାଉଅଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ
ବର୍ଣ୍ଣରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ ବରଣ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରବଦ୍ଧ । ଏ ସ୍ଥାନର
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଜଳମାନର ଦ୍ଵାରସ୍ଥ
ହୋଇ ମାଙ୍ଗଲ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା କରିଥାନ୍ତି । ସୁତରାଂ
ସମସ୍ତଙ୍କର ଗୁରଣ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ବର୍ଣ୍ଣବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ ବରଣ ନକଲେ ସମସ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପଶୁହୁଏ ।

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଦୈବଜ୍ଞ ସୁବେଦିତ ହେବେ ସେ, ଶ୍ୟା ।

ଦୈବଜ୍ଞଂ ବରଦେନିତ୍ୟଂ ଜପାର୍ଥଂ ବ୍ରହ୍ମଚେତସା ।

ସୁବେଦିତଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ଦୈବଜ୍ଞମୁଚ୍ଚେଦୋଦତଂ ।

(ଭଗବତ୍, ଦେବମାତାଙ୍କୁ ।)

ଅର୍ଥ ।—ପ୍ରତିଦିନ ଜପ ବିମଳେ ରତ୍ନଚତୁର୍ଥେ ଦୈବଜ୍ଞ
(ଗ୍ରହବସ୍ତ୍ର)କୁ ବରଣ କରିବ । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବିଦ୍ୟାନ ଦୈବଜ୍ଞକୁ
ପୁରୋହତ କରିବ ।

ପୁରୋହତଃ କୁବୀର ଦୈବଜ୍ଞମୁଦ୍‌ଦୋଦିତମ୍ ।

ଦଶନାଦ୍ୟାସ୍ତୁ କୁଶଳମଥଜାଗିରସେ ତଥା । (ପାଞ୍ଚବନ୍ଧୁଃ)

ଅର୍ଥ ।—ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବିଦ୍ୟାନ ଦୈବଜ୍ଞ ଏବଂ ଦଶନାଦ ଓ
ଅଥଜାଗିରସୋକ୍ତ ଶାନ୍ତ୍ୟାଦି କର୍ମରେ ପୁନଃପୁଣ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ପୌରୋହତ୍ୟୁକ୍ତ କର୍ମରେ ବ୍ରତ କରିବ ।

ହୃଦୟାଞ୍ଜନେନାମ୍ନଃ ୧୦୦ ଅକ୍ଷୟରେ କେଶାଞ୍ଜନ ଦେ, ପୁରୀର୍ଥନ ରମଣୀ
ଏବଂ ପ୍ରାଣରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦେବୋତ୍ତର ରତ୍ନସ୍ତୁତରେ ସ୍ଥାନ କରିବ । ଗରଳଣ
ପୁନି ଚତୁର୍ଦ୍ଦେବୋକ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପାଠକର ଅବଶେଷ କର୍ମ ସମାପନ କରିବେ ।
ହାସରେ କେଶାଞ୍ଜନ ;—

ଏକେନ ସାଦ୍ରୁ କୁମ୍ଭେନ ଦାମ୍ଭନ୍ୟମଇଷେତୟେହ ।

ଦୈବଜ୍ଞେନିବ ଚୈକେନ ଅଥବା ସାମଗେନ ବା ।

ପଞ୍ଚରତ୍ନସମାୟକ୍ତଂ କୁମ୍ଭେ ତର୍ଜିବ କାରୟେହ । ୧୧୧ ।

ଅର୍ଥ ।—ଏକଲଣ ଦୈବଜ୍ଞ ବମ୍ବା ସାମଗନ୍ତିକ (ଗ୍ରହବସ୍ତ୍ର)
ଅଦ୍ରୁକ୍ତମ୍ ଦ୍ଵାବ ଦମ୍ଭଜର ଅଭିଷେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।
ଅଭିଷେକ କୁମ୍ଭରେ ପଞ୍ଚରତ୍ନ ରଖିବାକୁ ହେବ । (ଇତ୍ୟାଦି ।)

ଏହାବ୍ୟଞ୍ଜନ “ଷ୍ଟେଧର୍ମୋତ୍ତର”ରେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହବସ୍ତ୍ର
ପୁରୋହତ ହେବର ପ୍ରମାଣମିଳେ;—

ଇତି ନମ୍ବୁତ ସମ୍ପାଦେ ରଜ୍ଜଃ ସାମୁସ୍ତରଃ ଶୁଭଃ ।

କାଳେକ୍ଷେତେନଂ କୃତ୍ୟାଦି ତତ୍ତ୍ଵ ବାଳଂ ବସୟିତେ ।

ଦୋଷପୂର୍ଣ୍ଣା ଜପଂ ଶୁଦ୍ଧା ସାମୁସ୍ତର ପୁରୋହତୋ ।

ପଣ୍ୟପୁରତୋତ ତଥାନୁଷ୍ଠିତଃ

ଦୈବଜ୍ଞ ବାକ୍ୟଂ ନିପୁଣଂ ତ ଚୁପ୍ ।

ଗାମୁସ୍ତରସ୍ୟାଥ ସଦସ୍ୟମୁଖ୍ୟାଃ

ସଦସ୍ୟମୁଖ୍ୟାଃ ଗମୁସ୍ତରସ୍ୟାଃ । (୧୦ ଅର୍ଥ ସୁଦେଈ ।)

“ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ସମୟରେ ଦୈବଜ୍ଞ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିପିତ୍ରାନ୍ତରାୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପୁତ୍ର ପୁଣ୍ୟଜ୍ଞାନୀନାମ ଜଳ ଲୁଗାମୁଖେ ବାସ କରି ପ୍ରତି ବର ରାଜାଙ୍କ ଶରୀରପ୍ରଦେଶରେ ଅଭିନିଷେପ କରିବେ ଏବଂ “ସୁସ୍ତ୍ରାମଭିଷେକ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରିବେ । ପରେ ରାଜାଙ୍କ ଲଳିତୋପରି ପଟ୍ଟ (ରାଜଧୀବା) ଓ ମସ୍ତକରେ ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧାଇବେ । ତତ୍ପରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ରାଜା ସେତେବେଳେ ଅଭିମନ୍ୟୁଦ୍ରାସ୍ତ୍ରୀ (ରାଜଦ୍ରୁଷ୍ଟୀ)ରେ ଅଭେଦେଶ କରିବେ, ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ ଅମାତ୍ୟ, ଦୈବଜ୍ଞ, ପୁରୋହିତମାନେ ଅନ୍ୟଦ୍ରୁଷ୍ଟୀରେ ଅଭେଦେଶୀ ହେବେ । ତତ୍ପରେ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ରାଜମାର୍ଗରେ ଘରୁଗ୍ରମଣ କରିବେ ।” ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ରାମଦାସ ଯେନଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ‘ଭରତ ରାଜ୍ୟା’ ମେ ଧ୍ୟାନରେ ଲିଖିତଅଛି ।

ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରମାଣମାନଙ୍କରୁ ଉପଲବ୍ଧି ହେଉଅଛି ଯେ ଗ୍ରହବିପ୍ରମାନେ ସମସ୍ତ କର୍ମରେ ବରଣୀ ହୋଇ ପୁରୋହିତକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏତଦେଶର ଗ୍ରହବିପ୍ରମାନେ ଗୋଣ୍ଡଦୋଷ ଶାନ୍ତି ଆଦି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରୋହିତ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି ; ପ୍ରମାଣ ସ୍ବରୂପ ସଙ୍କଳ୍ପା ପୁରୋହିତରୂପେ ବସନ୍ତ ହେଲେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମର୍ଜିତା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରହିବ ।

ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ଗ୍ରହବିପ୍ରଙ୍କର ଅଧିକାର ।

ପୂର୍ବେ ଲେଖାହୋଇଅଛି ଯେ, ବ୍ରହ୍ମାଣ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଦ୍ବିବ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତରା । ଉପଦେଶମାନେ ମର, ବାତକ, ଦକ୍ଷ ଓ ଭେଜକ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭୌମ ଗାମରେ ବସନ୍ତ । ଭେଜକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା

ବସୁ ସପ୍ତସ୍ୱର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବ୍ରହ୍ମର ନୋଇଅଛି । ଏହାହେବା ଶ୍ରବେ-କ
ଦେବତାଙ୍କ ପୁରା ବରଦାର ଅଧିକାର ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାରେ ଥିବାରୁ ତାହା ଏଠାରେ
ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।

ନାଥବାରମ୍ଭ(୧) ବସ୍ତାଣାଂ ଚୌମାନାଂ ଦେବପୂଜନେ ।

ଭୂତାଂ ବରଦତ୍ତାଦିନ ନାଥପଦୋ ବଶେଷତା ।

(ବ୍ରହ୍ମସୁବିଦ୍ୟା ବସୁବିଦ୍ୟା ମୋକ୍ଷାଦି ॥

ପ୍ରସ୍ତୁ ପୂଜ୍ୟଦେ ଦେବାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦ୍ରବ୍ୟଲେଭରାଃ ।

ଭୂତାଂ ଭୁବୁଭୁଲକ୍ଷେଷୁ ଶ ସାଧି ନରକ ଧ୍ରୁବମ୍ ।

ଦେବାଲକ୍ଷେଷୁ ଶକ୍ତେଷୁ ଅଗ୍ନିବାର୍ଯ୍ୟୋ ଚ ସୁବ୍ରତ ।

ଯଃ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ଦ୍ରବ୍ୟଲେଭେନ ଅଧୋଗତ ମହାପୁରୁଷ ।

ଦେବାଲକ୍ଷେଷୁ ଶକ୍ତେଷୁ ବର୍ତ୍ତୟିତ୍ବା ଶିବାଲକ୍ଷମ୍ ।

ଦେବାନାଂ ପୂଜନେ ଭଜନ୍ ଅଗ୍ନିବାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ହା ବସେ ।

ଅଧିକାରଃ ସ୍ମୃତୋ ଭଜନ୍ ଶୈଳବାନାଂ ନ ସଞ୍ଜୟଃ ।

ପୂଜ୍ୟନ୍ତୁସ୍ତେ ଦେ ଦେବାନ୍ ପ୍ରାପ୍ନୁବନ୍ତି ପରାଂ ଗତିମ୍ ।

(ବ୍ରହ୍ମସୁବିଦ୍ୟା ପ୍ରାହସକ ୨୧୦ ଅଃ)

ଅର୍ଥ । — ଦେ ବରଦତ୍ତେଷୁ ! ଚୌମ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର
ଦେବପୂଜାରେ ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଦେ ଭୁବୁଭୁଲକ୍ଷେଷୁ, ଯେଉଁ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ରବ୍ୟ-ଲେଭରେ ବେଦନ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ଦେବାପୂଜା
କରେ, 'ସେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ନରକଗାମୀ ହୁଏ । ଦେ ସୁବ୍ରତ, ସମସ୍ତ
ଦେବାଲକ୍ଷରେ ଓ ଅଗ୍ନିବାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ରବ୍ୟଲେଭରେ,
ସେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ଅଧୋଗତ ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ । ଦେ ଭଜନ୍ ! ଶିବାଲକ୍ଷ ଛଡ଼ା
ସମସ୍ତ ଦେବାଲକ୍ଷରେ, ଦେବ-ପୂଜାରେ ଏବଂ ଅଗ୍ନିବାର୍ଯ୍ୟରେ
ଭଜକ (ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା)ମାନେ ଅଧିକାରୀ ; ଏଥିରେ କୌଣସି
ନିନ୍ଦେହନାହିଁ । ସେମାନେ ଦେବପୂଜାକରି ମୋକ୍ଷଗତି ପ୍ରାପ୍ତହୁଅନ୍ତି ।

ଏଠେ ମରୁପୁତ୍ର ନେ ଯୋଗୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠାସୁତ ସଙ୍କଷ୍ଟ ।

ଅଧ୍ୟାୟ ଶ୍ଳୋକବାଃ ସଙ୍କେତାନୋ ବସାଦୟୋ ନୃପ । ଭାଷ୍ୟ

ଅର୍ଥ । — ଗୁରୁ୍ୟ ବହୁଅଛନ୍ତି, ମୋର (ଗୁରୁ୍ୟଙ୍କର) ପୂଜା ପ୍ରତିଷ୍ଠାଦି ବାଞ୍ଛାରେ ଶ୍ଳୋକକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅଧିବାସୀ ଅଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ନାହିଁ ।

ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ଗୁରୁ୍ୟ ଦେବତାକୁ ଯଥା ସମସ୍ତ ଦେବତାକୁ ପୂଜା କରିବାର ଅଧିକାର ଶ୍ଳୋକକ (ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା)ମାନଙ୍କର ରହୁଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ବେହୁତ ବାଞ୍ଛା ବହୁଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ଦେବତା ପୂଜା କରିପାରନ୍ତି ଏଥିରେ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ପ୍ରମାଣ ସ୍ବରୂପ ଏସ୍ଥାନର ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ମଧ୍ୟ ଶଲଗ୍ରାମ ଓ ଧାତୁନିର୍ମିତ ମହାଶାମଦିନୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦି କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜା ସ୍ବତନ୍ତ୍ରରେ ବହୁଅଛନ୍ତି । (ଏପରିସ୍ଥଳେ ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ ।)

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

— ❦ —

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ ଶ୍ଳୋକନ କରିବାର ଫଳ ।

ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ବା ଶାକଦ୍ବୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ପୂଜ୍ୟ, ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମରେ ଶୁଦ୍ଧା ସହଜ ଶ୍ଳୋକନ କରିବାର ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ । ତାହା ଗାଧାରଣକ ବୋଟ-ରଥେ କେତୋଟି ପ୍ରମାଣ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

ଶୁଦ୍ଧ ଶ୍ରେୟୋଦୟି ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ବଦ୍ରତୋନୃପ ।

ଦବ୍ୟାନ୍ ଚୌମାଂସୁ ବଧବତାସୁରସ୍ତ୍ରୀତୟେ ପୁମାନ୍ ।
(ବନ୍ଧୁର ସେମାନ୍ତି ।)

ଅର୍ଥ ।—ହେ ନୃପ ! ଗୂର୍ଣ୍ୟଦେବଙ୍କର ପ୍ରୀତି ସକାଶେ
ଦବ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଚୌମବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସଥାବଧ ଭଦ୍ର ଓ ଶୁଦ୍ଧାର
ଗହଳ ଭୋଜନ କରାଇବ ।

ଭରଣପୁରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନଥାୟ ମଧୁ ଶ୍ରେୟରେ ପାଞ୍ଚବିଧ ପ୍ରଦ କୁହବାନ୍ —

ପ୍ରଥମଂ ଭୋଜକା ଭୋଜ୍ୟାଃ ପୁତ୍ର ! (୧) ସୁବଦୁଷୋ ଗତ ।

ତେଷାମୃତେ ମତ୍ସ୍ବଦଦସ୍ତଥା ବେଦବିଦୋ ଦ୍ବିଜାଃ ।

ଅର୍ଥ । ସକାଶେ ନିଜର ପୁରୋହତ ସହିତ ଭୋଜକ
(ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରାଇବ । ସେମାନଙ୍କ ଅଭାବରେ
ମତ୍ସ୍ବଦ ଓ ବେଦବଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରାଇବ ।

ପିତୃନୁଦିଷ୍ୟ ଯଃ ଶ୍ରୀକ୍ଷେ ଭୋଜୟେତ୍ତୋଜକାନ୍ ନରଃ ।

ସ୍ବସ୍ଥାନଂ ସମବାପ୍ନୋତି ଭବନାୟ ମହତ୍ସୟଃ ।

(ଭରଣପୁରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ୧୨ ଅଂ ୮୮)

ଅର୍ଥ ।—ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ, ପିତୃ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି
ଭୋଜକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରାଇବେ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ
ଗୂର୍ଣ୍ୟଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଦୈବପକ୍ଷୋସ୍ତଦେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେ ପୁଣ୍ୟେଷୁ ଦବସେଷୁ ଚ ।

ଭାନ୍ ସପ୍ତକ୍ୟ ବିଧବତୋଜକାନ୍ ଭୋଜୟେତ୍ତତଃ ।

ପିତରଃ ସଙ୍କଦେବାନାଂ ସୂର୍ଯ୍ୟମାଶ୍ରିତା ସସ୍ତ୍ରୀଃ ।

ପ୍ରୀତେ ସୂର୍ଯ୍ୟେ ଦୂତେ ପକ୍ଷେ ପ୍ରୀତାଃ ସ୍ବାର୍ନାନ୍ତ ସସୟଃ ।

ଦୟାପ୍ରାକ୍ଷେ ବିଶେଷେଣ ପୁଣ୍ୟେଷୁ ଦବସେଷୁ ଚ ।

ସର୍ବଗାନ୍ଧୀବିହାଲେଷୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ଯସ୍ମି ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ତେଷୁ ।
 ଯୋଽପି ସାଂ ଗନ୍ତମାପ୍ନୋତି ନ ତାଂ ଯଞ୍ଜ ଶ୍ରଦ୍ଧେରପି ।
 ତନ୍ମାତ୍ରାନ୍ୟସ୍ତୁ ପୂଜ୍ୟସ୍ତୁ ଗନ୍ତନୟସ୍ତୁ ସର୍ବଦା ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠକଃ କୁରୁଷ୍ଠାୟ୍ ! ଗୌରେଣ ଗନ୍ତମିଚ୍ଛତା ।
 ଦୟାତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଗୌମାଂ ଦ୍ୟାସନଂ ସ ପରଚ୍ଛଦମ୍ ।
 ଧାତୁଦନମୟସାପି ରଜା ରବନ୍ତ ଶୁଭଳେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଯ୍ୟୋଗା ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଏବଂ ।
 ଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ।

(ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ଗ୍ରନ୍ଥପାଠ ୧୭ ଅଂଶ)

ଅର୍ଥ ।—ଦେବପଞ୍ଜୋରରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ଓ ପୁଣ୍ୟଦିନରେ
 ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ଯଥାବଧି ଅର୍ଚ୍ଚନା କରି ଭୋଜକବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ
 ଭୋଜନ କରାଇବ । ପିତୃ ପୁରୁଷମାନେ ଗମଗ୍ର ଦେବତାଙ୍କ
 ମଧ୍ୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ କରି ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ-
 ଦେବ ଗନ୍ତୁଣ୍ଡା ଦେଲେ ସେମାନେ ଗନ୍ତୁଣ୍ଡା ହୁଅନ୍ତି । ସେହି
 ଦେଉଳୁ ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ଏବଂ ପୁଣ୍ୟଦିନରେ ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ଯନ୍ତ୍ରପୂଜକ
 ସପର୍ଗବିଷରୁ ବା ଲେରବଣରୁ ଭୋଜକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନ
 କରାଇ ଥାଏ, ତଦ୍ବାସ ଯେଉଁ ଫଳ (ବା ଗଢ) ଲଭନ୍ତୁଏ, ତାହା
 ଶତପଞ୍ଚରେ ସୁଦ୍ଧା ଲଭି କରି ହୁଏନାହିଁ । ହେ ଭୁବୁଃସ୍ବେଷ୍ଟ !
 ତନ୍ଦିମିତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟଲୋକାଭିଳାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ବାରା ସଜଦା ସମସ୍ତ
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭୋଜକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମାନନୀୟ, ପୂଜ୍ୟ ଓ ରକ୍ଷ-
 ଣୀୟ । ଭୋଜକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତୁଣ୍ଡା ପରଚ୍ଛଦ ସହଜ
 ଧାତୁଦନ୍ତମୟ ଆସନ ପ୍ରଦାନ କଲେ, ଚୁମଣ୍ଡଳରେ ରାଜ୍ୟାଧିପତି
 ହୁଅନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟହିଁ ଭୋଜକ, ଭୋଜକହିଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ; ଏସ୍ବକାଶ
 ଭୋଜକ ବସନ୍ତ ଯାହା ଦିଅଯାଏ, ତାହା ଅକ୍ଷୟ ଦାନ ଅଟେ ।

ଯଦ୍ୟ ରୁଦ୍ଧେ ଶ୍ରେକବସ୍ତୁ ଗନ୍ଧସ୍ଥାବନାଦିନଃ ।

ଦଦ୍ୟ ଗନ୍ଧଃ ସ୍ପର୍ଶଂ ରୁଦ୍ଧେ ପିତରେ ଦେବତା ସ୍ତଥା । ୧୨୫୫

ଅର୍ଥ ।—ଗନ୍ଧସ୍ଥାବନା ଦ୍ଵାରା ଅଜ୍ଞିତ କରତ ଶ୍ରେକବସାନକୁ
ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶ୍ରେକ୍ୟ ଶ୍ରେକନ କରନ୍ତି, ପିତୃଦେବତା-
ମାନେ ସ୍ପର୍ଶଂ ତାହାକର ପ୍ରଦତ୍ତଶ୍ରେକ୍ୟ ଶ୍ରେକବସାନକୁ
ମୁଖରୁ ଶ୍ରେକନ କର ଥାଆନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମାଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯଦ୍ୟ ଗୃହେ ଯଦ ଶ୍ରେକନଃକେତୁ ।

ଦଦନ୍ ମେରୁଭୂଲ୍ୟାଂ ସ୍ୟାତ୍ ଚୈଳଂ ସାରସେୟମଂ । ୧୨୫୬

ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରହ୍ମାଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯାହାକି ଗୃହରେ ଶ୍ରେକନ
କରନ୍ତି, ତାହାକର ଅଧି, ମେରୁ ଓ ଜଳାକ୍ଷୟ ଦାନ ପ୍ରାୟ
ଫଳଲଭ କରଏ । ବ୍ରହ୍ମବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବନ୍ତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷା ସହିତ
ଶ୍ରେକନ କରତଲେ ଲକ୍ଷେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶ୍ରେକନ କରଇବା ପ୍ରାୟ
ଫଳଲଭ ହୁଏ ।

ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତାର୍ଥତତ୍ତ୍ଵେତଦ୍ କୁଶ୍ଳଂ ଜାନାତି ଯୋ ଦ୍ଵିଜଃ ।

ଅଗ୍ରଭୁକ୍ତ ସ ବଦେହଶ୍ରୀକ୍ଷେ ପୂଜିତଃ ପଂକ୍ରପାବନଃ । ୧୨୫୭

ଭାବାର୍ଥ—ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପଂକ୍ରତେଷୁ,
ସେମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ଅଗ୍ରେ ଶ୍ରେକନ କରଇବା ବର୍ତ୍ତେ ।

ଏହିସମସ୍ତ ପ୍ରମାଣମାନଙ୍କରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରେକନ କରଇବା ବର୍ତ୍ତେ । ଏ
ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନେ ଯଜମାନ
ଦ୍ଵାରରେ ଶ୍ରେକନ କରଥାନ୍ତି (ଭାଷା ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) । ଏହାର
ଅନ୍ୟଥା କଲେ ସମସ୍ତ କିଛି ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ । ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରମାନଙ୍କୁ
ଶ୍ରେକନ କରଇଲେ ପିତୃ ଦେବତାମାନେ ନିଜେ ଶ୍ରେକନ କଲ
ପର ଉପ୍ରିକର କରନ୍ତି । ଏପରି ବ୍ରହ୍ମବିପ୍ରଙ୍କ ଅଲଗ୍ନରେ ବର୍ଣ୍ଣି-

ଚତୁଷ୍ପଦ ଶ୍ରେଣୀ କରବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ; ତାହାର ପ୍ରମାଣ, ବ୍ୟବସ୍ଥା
ପଦ୍ଧତି ଭାରତର ବ୍ୟବସ୍ଥାପନ କାଣ୍ଡାଧୀନର ଓ ବଙ୍ଗର ପଣ୍ଡିତ
ମଣ୍ଡଳର ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶିତ “ବୃହତ୍‌ନିର୍ଦ୍ଦେଶ” ଓ “ଅଗ୍ନି-
ଦର୍ପଣ” ଆଦି ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଏ ପୁସ୍ତକର
ସ୍ଥାନାନ୍ତରରେ ବେବଳ ଦେଖାଯିବ ମତାମତ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ଦ୍ଵାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ନକ୍ଷତ୍ରସୂଚୀ-ଗଣକ ଓ ନାଚକାଞ୍ଚର ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରାଧ୍ୟୟନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହବସ୍ତ୍ର ବ୍ୟାଞ୍ଚ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ବସ୍ତ୍ର ପକ୍ଷରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ, ଯୁକ୍ତ ଏ ବସ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ
ଅଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଅଲୋଚନା କରିବା ଦ୍ଵାରା
ନକ୍ଷତ୍ରସୂଚୀ ଗଣକ ସଞ୍ଜା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଯଥା ;—

ବସ୍ତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ବେଦନାସ୍ତ୍ର ନିରନ୍ତର ।

ବେଦାଦ୍ୟାଦି ପରମାତ୍ମା ବରୁଣ ଶଶିକୋରୁଷ । ବ୍ରହ୍ମବେଦିନୀ
ଅର୍ଥ ।—ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଦାଦ୍ୟାଦି ପରମାତ୍ମା କର, ନିରନ୍ତର
ବେଦନ ଗ୍ରହଣ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଅଲୋଚନା କରିବା ଦ୍ଵାରା
ଗଣକ ନାମରେ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି । (ବାରଣ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର-
ଧ୍ୟୟନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ।)

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷାକଲେ ଯେପରି ନିମ୍ନଲିଖିତ,
ତଦ୍‌ପ୍ରାପ୍ତ ଗ୍ରହବସ୍ତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ନ କଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ
ଏବଂ ନାଚକାଞ୍ଚ ଲବ୍ଧ କରନ୍ତି ଯଥା ;—

ଅବଦେଶିତ ସଃ ଶାସ୍ତ୍ରଂ ଦୈବଜ୍ଞତ୍ୱଂ ପ୍ରପଦ୍ୟାମେ ।

ସପଂକ୍ରମେଣା ପାପୋ ଜ୍ଞେୟୋ ନିନ୍ଦିତୃତମଃ । ବସନ୍ତସୂତା

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁମାନେ ଶାସ୍ତ୍ର ବୋଲି କଥଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ

ଅଥଚ ଦୈବଜ୍ଞ ବୋଲି ପରତତ୍ତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି ; ସେମାନେ ସଂକ୍ରମକୁ ନୁହନ୍ତି । ସେହି ପାପୀୟା ଗଣଙ୍କୁ ନିନ୍ଦିତୃତୀ କହନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭୁବରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଶ୍ରୀଗଙ୍ଗା ଓ ଶ୍ରୀଗୟା ଅବ ନଗାରିରେ ଯେପରି ନିଷିଦ୍ଧତା ବା ନୀତିପଦ୍ଧତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି : ସେହିପରି ଶ୍ରୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ) ଭୁବରେ ଜନ୍ମହୋଇ କର ବେଦାଧ୍ୟୟନ, ଗାୟତ୍ରୀ ଅବ ଛନ୍ଦ ଗବରୀ ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟା ଇତ୍ୟେଦି ଶ୍ରୀଗଙ୍ଗା ଅବ ନୀତିନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଗଣ୍ୟ ହେଇ ଶ୍ରୀଗଙ୍ଗାରେ ପରପଦ ହୁଅନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରସୂତା ୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖାଅଛି :—

ସୋମନିଧୀୟା ଦ୍ୱିଜୋ ବେଦମନ୍ତ୍ରାନ୍ତ କୁରୁତେ ଶ୍ରୀମଂ ।

ସଜୀବନ୍ଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମାଶୁରଚ୍ଛଦି ସାନ୍ତସ୍ତୁଃ । ୧୨୮ ।

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁଦ୍ୱିଜ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ ନକରି ଅନ୍ୟତ୍ର

ପରଶ୍ରମ କରେ, ସେ ଜୀବନ୍ତାବସ୍ଥାରେ ନିଜର ଦୁଲ୍ଲବତ୍ତ୍ୱ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକୁ ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ । ଏପରି ପରଶ୍ରମହତା ୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖାଅଛି—

ଅଗ୍ନି ବାୟୀୟାଃ ପରତ୍ରୟାଃ ସନ୍ନିପାତାସତବହିତାଃ ।

ବେଦଧୈବାନିଧୀୟାନାଃ ସର୍ବେ ଚେ ରୁଷଳାଃ ସ୍ୱଦାଃ । ୨୯

ଅର୍ଥ ।—ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅଗ୍ନି ବାୟୀ (ଦୃବନକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ)ରୁ ତ୍ରୟ ଛୋଇଥାନ୍ତି, ସନ୍ନିପାତ ଓ ଉପାସନା ବହିତ ଛୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ; ଏହିପରି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ “ରୁଷଳ” ବୋଲିଯାଏ । ମନ୍ତ୍ର ୮ମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖାଅଛି :—

ଗୋରକ୍ଷକାନ୍ ବାଣିଜକାଂ ପ୍ରଥା କାରୁକୁଶୀଲବାନ୍ ।

ପୌଷ୍ୟାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟୁଷିକାଂ ଶ୍ରେବ ବିପ୍ରାନ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦାତରେଭ ।

ଅସ୍ତ୍ରାକ୍ଷା ମସୀକାଶା ଦେବଳା ଛାମସାଳକାଃ ।

ଧାବକ ପାତକ ଶ୍ରେବ ଶକ୍ତିଦେ ପଦିତା ଦ୍ୱିଜାଃ । ୯୦୩

ଶୂଦ୍ରଗଣକ—(ଗୋସ୍ବତ-ଗଣକ ଅର୍ଥାତ୍ ଗେଜିଂସୁ ଗଜେନାବାସ୍ୟ
ବିଭୂତାଏ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଶୂଦ୍ରଗଣକ ବୋଲନ୍ତି । ସ୍ବର୍ଗରେ ବୌଦ୍ଧେୟ ଶୂଦ୍ର ଗଜେନା
ବାସ୍ୟ ବସୁଧା, ସେହିଠାରୁ ଶୂଦ୍ରଗଣକ ବା ନକ୍ଷତ୍ରଗଣୀ ଗଣକ ନାମରେ
ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଜାତ ହେବାକୁ ବୌଦ୍ଧେୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରମାଣ ଅଛି । ସେମାନେ
ନବର ପଞ୍ଚମ ଯାଜ୍ଞାବଳୀ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ନାହିଁ । ଏପରି ବାବଦରେ
ପଞ୍ଚମ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆବଶ୍ୟକ । ଶୂଦ୍ରଗଣକ ସେ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରୁ ବ୍ୟବହାର
“ପଦ୍ୟର ସ୍ବରୂପ”ରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—

ଶ୍ରଦ୍ଧବସ୍ତ୍ରମୁଖାଦ୍ରାଜା ଶୁଣୁୟୁକ୍ତ ନବପଞ୍ଚିକାମ୍ ।

ଦ୍ରୁପ୍ତେ କୁରା ଫଳଂ ପୁଷ୍ପଂ ନ ଶୂଦ୍ରଗଣବାମନାଃ ।

ଗୁରୁେ ଦକ୍ଷିଣେ ଶ୍ରେଣୀ ବାମଦ୍ରୁପ୍ତିପର୍ଯ୍ୟାୟେ ।

ଜନପଞ୍ଚାସତାପାଠ୍ୟା ଦୈବଜ୍ଞେନ ବୁ ଧୀମତା ॥

ଗଜାଦିଞ୍ଚର୍ଚ୍ଚିତେ ମୁନୀରୁ ଯତ୍ ଫଳଂ ଲଭନ୍ତେ ନରାଃ ।

ତତ୍ ଫଳଂ ଲଭନ୍ତେ ନିଜଂ ପଞ୍ଚିକାଶ୍ଚବଶେନ ଚ ।

ବଳା ଦ୍ରୁପ୍ତରେ ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଦେନ ଶ୍ରଦ୍ଧବସ୍ତ୍ରକ ମୁଖରୁ
ଜୁନିନ ପଞ୍ଚିକାର ଫଳାଫଳ ଶ୍ରବଣ କରିବେ । ଶୂଦ୍ରଗଣକ
ମୁଖରୁ ଗୁରୁରେ ନାହିଁ । ତଥାତ୍ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ଦ୍ରୁପ୍ତକାର ଗଣକ ଥକାର ସ୍ବରୂପେ ଜଣା
ଯାଉଅଛି । ଏହିପ୍ରକାର କୋଷାଶାସ୍ତ୍ରାଧାରୀ ଶ୍ରଦ୍ଧବସ୍ତ୍ର, ଅନ୍ୟ-
ପ୍ରକାର ଶୂଦ୍ରଗଣକ । ତଣ୍ଡୁର ସେ ବୌଦ୍ଧେୟ ନିଜାବାସ
ଶୁଣାଯାଏ, ତାହା ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରଗଣୀ ବା ଶୂଦ୍ରଗଣକ ପ୍ରତି
ପ୍ରସେ ଜା, ଶ୍ରଦ୍ଧବସ୍ତ୍ର ପ୍ରତି କୁହେ ।

ଗୋଟିଏ ନାମରେ ବରଦ୍ଧ ଜାତ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିରେ ଉଚ୍ଚ ଓ ନୀଚ ଉଭୟ ରହିଅଛି । ଉଚ୍ଚ
ଜାତିର ବାବଦର ପୂଜକ, ସମାଜ ନୁହେଁ । ସେପରି ଭାବେ
ପ୍ରଭବ ପ୍ରଭବ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବୌଦ୍ଧେୟମାନେ ଉଚ୍ଚଜାତିର
ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ସେହିପରି ନକ୍ଷତ୍ରଗଣୀ (ଶୂଦ୍ର-

ଗଣକ) କୌଣସିମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଗଣକ ଦୋର ପାରନ୍ତିନାହିଁ ।
 ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ନାମସଂଖ୍ୟାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଜାତି ଥିବାର
 ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ତନ୍ତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରକାର ପଥା :—

ହୃଦୟ ସମାଜରେ ବୈଦ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ଜାତି, ଅଥଚ ବୈଦ୍ୟ
 ନାମରେ ଅନ୍ୟ ନାମଜାତି ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମାଳବୈଦ୍ୟ (ବେଳା),
 ଶୁକ୍ରବୈଦ୍ୟ (ଧୋବା), ଲତାବୈଦ୍ୟ (ବଉଳ) ଇତ୍ୟାଦି ।
 ଏମାନେ ବୈଦ୍ୟ ନାମଧାରୀ ହେଲେହେଁ କିନ୍ତୁ କର୍ମ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରକାର ।
 ତନ୍ତ୍ର ନାମରେ ଅନେକ ଜାତି ଅଛନ୍ତି, ଯଥା :—ଅଗ୍ନିତନ୍ତ୍ର,
 ମୁଖାତନ୍ତ୍ର, ଧୋପାତନ୍ତ୍ର, ମାଞ୍ଜୁଷାତନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି । ତନ୍ତ୍ର ବୋଲି
 ବହୁଲେ ଯେ, ଜଳତନ୍ତ୍ର, ଧୋପ ତନ୍ତ୍ର, ମାଞ୍ଜୁଷାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି
 ନାମରେ କୌଣସିମନ୍ତେ ଅଗ୍ନି (ବା ଅଗ୍ନି) ତନ୍ତ୍ର ବୋଲି
 କୁହାଯାଇ ପାରେନାହିଁ । ମାଳୀ ବୃକ୍ଷପ୍ରକାର, ଫୁଲମାଳୀ ଓ
 ଭୂମାଳୀ (ହାତୀ) । ଫୁଲମାଳୀ ଜାତି ବେଢ଼ା, ଭୂମାଳୀ
 (ହାତୀ)ଜାତି ନିତାନ୍ତ ବେଢ଼ା । କୈବର୍ତ୍ତ ନାମରେ ବୃକ୍ଷପ୍ରକାର
 ଜାତି ଅଛି, ମାଞ୍ଜୁଷା ଓ ଜାଲିକ : ଏହାମଧ୍ୟରେ ମାଞ୍ଜୁଷା
 କୈବର୍ତ୍ତ ଉତ୍ପତ୍ତି, ଜାଲିକ ଦେବେନ୍ଦ୍ରର ବେଢ଼ା ନୁହେଁ । ବଞ୍ଚିକ
 ନାମରେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରକାର ଜାତିଅଛି — ଗଜବଞ୍ଚିକ, ଶଙ୍ଖବଞ୍ଚିକ ଓ
 ସୁବଞ୍ଚିବଞ୍ଚିକ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ । କାୟସ୍ତ୍ର ଦୁର-
 ପ୍ରକାର, କାୟସ୍ତ୍ର ଓ ମାୟସ୍ତ୍ର-କାୟସ୍ତ୍ର : ଏହା ମଧ୍ୟରେ ମାୟସ୍ତ୍ର-
 କାୟସ୍ତ୍ର ବିଭାନ୍ତ ନାହିଁ । ଇତ୍ୟାଦି । ଶେଷପଥ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଗଣକ
 ଓ ନିରୁପଦ୍ରା (ବା ଶୂନ୍ୟ) ଗଣକ ଏକବିଂଶତିକ ନୁହନ୍ତି ।
 ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିରେ ଯିତ, ନିତ ହେଉଛି । ଏହିପ୍ରମୁଖ
 ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲୋକେ ନିର୍ବିଦ୍ୟାମାନେ ହୃଦୟ ସମାଜରେ ମହା-ଅତୀର୍ଥ
 ଉପାଦାନ ବଢ଼ିଥାନ୍ତି । ଏହା ନିର୍ବିଦ୍ୟା ନାମୀ ଅଟେ ।

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଉତ୍କଳରେ କୋଣାର୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗ୍ରହବିପ୍ଳବର ବାସସ୍ଥାନ ।

ଏ ପୁସ୍ତକର ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଶେଷ ଖଣ୍ଡଅଂଶରେ, “କୋଣାର୍କ”
ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଓ ଉପାଦେୟ ବାସସ୍ଥାନ ବର ରହିଥିଲେ,
ସେମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ପରମ୍ପରା ଏଠାରେ ପ୍ରକାଶ ହେଲା ।

କୋଣାର୍କୀ ଯନ୍ତ୍ରଗାସ୍ତ୍ରେ ସ୍ୱବିମଳମନନଃ ସନ୍ତ୍ରାପ୍ତଃ ସମୁଦ୍ରଂ
କୋଣାର୍କଂ ପୂଜୟନ୍ତ୍ୟା ମୁନିପୁରନିକରେ କଳ୍ୟାଣରୂପାଧ୍ୟାମାଣାଃ
ସଦ୍‌ଗୁଣାବୁଦ୍ଧିଷ୍ଠାଃ ସ୍ୱସ୍ୱହୃଦ ମନନଂ ଜନ୍ୟମାନାସ୍ତୁ ହିତଂ
ବିଶ୍ୱାଦାସ୍ତେ ଧରଣୀଂ ବହୁବିମଳସଖସ୍ତୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟବିଷ୍ଣୁଃ । ୮ ।

(“ମରବଂଶି” ଗ୍ରନ୍ଥ ଚତୁର୍ଥୋଽଂଶ ।)

ଅର୍ଥ । — କୋଣାର୍କ ମରବଂଶୀୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମମସ୍ତେ
ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରୋପକଣ୍ଠେ ବାସ
ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ, ଏମାନଙ୍କର ଅନ୍ତଃବିରାଗ ଅଭାବ, ନିର୍ଜଳ
ଥିଲା । ଦେବଗଣ ଓ ରାସିଗଣ କୋଣାର୍କର ପୂଜା କରୁଥିଲେ ।
କୋଣାର୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ (ମର)ମାନେ ଉତ୍କଳସ୍ତ୍ର ଓ ସଦ୍‌ଗୁଣର
ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଭଗବନ୍ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କର
ଅଭୟଗାର ନିବିଷ୍ଟୁଥିଲେ ଏବଂ ଯଶସ୍ୱତୀରେ ପୃଥିବୀର
ନବସ୍ଥାନ ଅଲୋଚନା ହେଉଥିଲା ।

“ସାମୁଦ୍ରରାଜ୍ୟରେ କୋଣାର୍କ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଉପକାରେ ଶାକ୍ତ-
ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଅଗମନ କଥା ସବିସ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଅଛନ୍ତି ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏକାଦଶସ୍କନ୍ଧ ଦ୍ୱୀ ପ୍ରାଚୀନରେ ଅବୁଦ୍ଧିବାନ ସାମୁଦ୍ରରାଜ୍ୟର
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱ ସାମୁଦ୍ରରାଜ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନସାହିତ୍ୟ, ଉତ୍କଳରେ
କୋଣାର୍କ ନାମକ ପୂର୍ଣ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାସହାୟକ

ଅନୁମିତ ହୁଏ ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରାୟ ଉତ୍କଳରେ ଶାବତ୍ରୀପୀ
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପଦାର୍ପଣ କରିଥିଲେ ତହିଁରେ ସମେତ ନାହିଁ ।
ଦ୍ୱାଦଶ ବସ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାଚୀନ କାହିଁ ବରୁଣ ହୋଇଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଐତିହାସିକ ଗୋଶାଳ ମନ୍ଦିର ବଙ୍ଗାବସ୍ଥାରେ
ରହିଅଛି, ମନ୍ଦିରର ମୁଖଶାଳାରେ ଶକ୍ତି ଏ ସ୍ୱରୂପେ ପ୍ରସ୍ତରରେ
ଅତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୈସ୍ୱର୍ଣ୍ୟା ଗଢ଼ାରେ ଶୋଭିତ ନବରୂପ ମୂର୍ତ୍ତି
ବସିଛନ୍ତି । ଏଣୁ ନବରୂପ ମନ୍ଦିର ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ତଥା
ସରଗରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହା ପୁରୀଠାରୁ ୧ କୋଷ ଦୂରରେ
ସମୁଦ୍ରତଟର ଅଗ୍ରରେ ବସିଛନ୍ତି । ଏହା ଓ ମାୟୁରବୋଲୁ
ଗୋଶାଳି ଗୁପ୍ତୀମନ୍ଦିର ?

ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଶାଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ବେଳେ ସମୟରେ
ହେଉଥିବା ନୂଆର ଭାବ କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଉଦ୍‌ଭୂମି ନାମକ
ଜୋଶର ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଶାସନାଧୀନରେ ଥିବା ଏବଂ ତତ୍‌କାଳର ଶାମା
ଜୋଠାରୁ ଗୋଦାବରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରହଣ ଥିବା । (ଉତ୍କଳଗଣ ଓ ମାୟୁ
ପ୍ରାଚୀନ) ଶ୍ରୀଜେମାନଙ୍କେ ବାସ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏବଂ ସମୟରେ ଉଦ୍‌ଭୂମିଜା
ତଥା ନାମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସ୍ୱରୂପ ଉଦ୍‌ଭୂମିଜାଙ୍କ ବସତି—

କ୍ରୋଧାବିତୋ ନୃଦୀବତୋ ଦଣ୍ଡନାୟୋ ଯୁବାଶବାଃ ।

ନୃଦୀଗାୟନବାଦତଃ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ସ୍ୱରୂପାଃ । ୧୭ ।

(ଉତ୍କଳଗଣ ବୋଧେ ଅର୍ଥାତ୍ ।)

ଅର୍ଥ । — କ୍ରୋଧାବିତ୍ ପଶ୍ଚିମମାନେ, ନୃଦସ୍ତ ଜଟମାନେ,
ଦଣ୍ଡନାୟକେ ଯୁବାଶ ବର୍ତ୍ତମାନେ ଓ ନୃଦୀ-ଗୀତ-ବାଦ୍ୟରେ
ଅନନ୍ତ ବାଦ୍ୟମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କମଳ ଚେତା ଶେଷ ସ୍ଥାପନରେ
ବାସସ୍ଥାପନ କରି ବୁଦ୍ଧ । (ଉତ୍କଳଗଣ ଅଦେଶ ପାଇବା
ମାତ୍ରରେ ସମସ୍ତେ ଅତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରେ ବାସସ୍ଥାପନ କରି
ରହିଲେ ।)

ସେହି ଗମୟରୁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଘାଆ ଓଡ଼ିଶାର ନାନାଅଂଶରେ
ବ୍ରହ୍ମବ୍ରହ୍ମମାନେ ବହାର ଲଭି କରିଥିଲେ । ଏପରି ରାଜା
ଅବନ୍ତିନଗରରୁ ଉଠିଆସି ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରଧାମରେ ରହୁଥିଲେ ।

ଏକଦମୟରେ ରାଜାଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥତା ଦେବାରୁ ଲେଖାଅଛି;—

ନବବ୍ରହ୍ମ ମଙ୍ଗାନ୍ତେରୁ ବ୍ରହ୍ମକୁମ୍ଭେଶ ସେବିତଃ ।

ବ୍ରହ୍ମାଣାଂ ଦୌଷ୍ଟ୍ୟନାଶାୟ ଗୌସ୍ତ୍ୟାଗ୍ୟାପି ବରୁଦ୍ଧୟେ ।

ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରୋଦର୍ଦ୍ଦେର୍ମନ୍ତେ ଦୈବଜ୍ଞ ବ୍ୟବଚୋଦର୍ଦ୍ଦେ ।

ଘଟୋ ମାଙ୍ଗଲ୍ୟାନେପଥ୍ୟବ୍ୟାଜମୁପଚକମେ । ରଜସେବ

ଅର୍ଥ ।—ନୃପତି ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଦୌଷ୍ଟ୍ୟନାଶ ନିମନ୍ତେ
ସୁସ୍ଥତା ଅଭିରୁଚି ଗବାକ୍ଷେ ନବବ୍ରହ୍ମପାଗ (ବ୍ରହ୍ମଶାନ୍ତି) କରିବା
ପରେ ବ୍ରହ୍ମକୁମ୍ଭେଶ ଲଳିତାରୁ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ଦୈବଜ୍ଞ-
ମାନେ ବ୍ୟସନେ ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମଙ୍ଗଳକୁନ୍ଦ୍ୟ
ଗମାଧା କରିଥିଲେ ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ
ବ୍ରହ୍ମବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ବାଗସ୍ଥାନ ଥିଲା. ଓଡ଼ିଶାସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମବ୍ରହ୍ମମାନେ
ବ୍ରହ୍ମପାଗ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ଯେ ବରଣ ଦେଉଥିଲେ ।
ଏ ଦେଶର ଦୈବଜ୍ଞମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ କର୍ମରେ ପୁରୋହିତ
କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଗମସ୍ଥ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶରେ ଯେ ବେଳେ ବ୍ରହ୍ମବ୍ରହ୍ମ
ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ନାମଧାମ ସବୁବ୍ରହ୍ମ କରିବା ପୃଷ୍ଠଭୂମି
କଠିନ ଏବଂ ବହୁଗମୟ ଗାୟେଷ । କିନ୍ତୁ କାଳଦାୟକମତେ
ମେଢ଼ନପୁର ଓଡ଼ିଶା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍କଳଦେଶ ବେଲି ପରିଚିତ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ମେଢ଼ନପୁର ବ୍ରହ୍ମବ୍ରହ୍ମମାନେ ଧନା, ମାନା, ବୁଦ୍ଧିଭାଗୀ
ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରରେ ବଚସ୍ପତି ପଣ୍ଡିତ ଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରୁ

ଅନେକ ଗ୍ରହବିପ୍ଳବମାନେ ଯାଇଁ ବଙ୍ଗରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ବଙ୍ଗରୁ ଆସି ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟରେ ରହୁଅଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ୟୋତିଷ ମୁରଲି ଅଶ୍ୱର୍ଥୀଙ୍କ ବାସନ୍ତୀନ ସତ୍ୟବାଦରେ ଥିବା । ତାଙ୍କର ଗବେଷା ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ, ଯେ ହିତାବଳୀ, ଯେ ରାସୁକାଥ, ଯେ ବନବିଜୟ ଓ ଅନ୍ୟ ପରଗ୍ରନ୍ଥ । ହିତାବଳୀ ଓ ରାସୁକାଥ ସ୍ୱାଧିବିଧିର ଥିଲେ, ବନବିଜୟ ଓଡ଼ିଶାରୁ ପଳି ସଃ ସାମବତୀ ପ୍ରତି ରାମରାଜ ମେଘନାଦର ଜିଲ୍ଲାରେ ବାସ ପ୍ରସଙ୍ଗ କରୁ ମୁହାବଳୀ ତାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତିଷ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲେ । ମୁହାବଳୀର ରାଜା ବନବିଜୟଙ୍କର ଜ୍ୟୋତିଷ ରାଜ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ତାହାଙ୍କ ଘରେ ଲେଖି ଅନେକ ରୂପମଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏ ବାକ୍ତି ମେଘନାଦର ଜିଲ୍ଲା ଗୁରୁପ୍ରେ ସମାଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷବାକ୍ତି ଏକ ପ୍ରଥମ ବୃତ୍ତର ବୋଲି ପରିଚିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବନବିଜୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ହମାଳେ ଓଡ଼ିଶା ବାସୁରମ୍ଭରେ ରହି ନିଷ୍କରବୃତ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ଅଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଓଡ଼ିଶାରୁ ଅନେକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଯାଇ ବଙ୍ଗରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଜ୍ୟୋତିଷ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ମହାନୁ ପଣ୍ଡିତ ଶତାବ୍ଦୀର ଅଶ୍ୱର୍ଥୀ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରହବିପ୍ଳବ କୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ବାକ୍ତି ୧୦୨୧ ଖିବରେ (ଗ୍ରହବିପ୍ଳବ କୁଳୋତ୍ଥର) ବଢ଼େମିଶୁରଙ୍କ କୃତ ‘ପଞ୍ଚସିଦ୍ଧାନ୍ତବା’ ଗ୍ରନ୍ଥର ପାର ସଫଳତା କରି ଉତ୍କଳରେ “ଭାସୁଖ” ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ “ଭାସୁଖ” ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁପାଦ୍ୟା ପଞ୍ଜିକା ରଖନା ହେଉଅଛି । ଏହିପରି ଅନେକ ବଚନଶ ପଣ୍ଡିତ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରହବିପ୍ଳବ କୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି, କେତେକ ସ୍ୱଦେଶୀ ବଦେଶରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । କେତେକ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଳୁନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନକାବ୍ୟମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ କାବ୍ୟସ୍ତୋତ୍ର କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର । ଗଙ୍ଗାବଂଶୋତ୍ତର ନରସିଂହ ଦେବ ୧୨୪୨ ଖ୍ରୀରେ

ଏହିପ୍ରମୁଖ ଅବେଦନା କରିବାଦ୍ୱାରା ଜଣାପାଉଅଛି ଯେ, ଉତ୍କଳରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନେ ପୂର୍ବକାଳରୁ ବାସସ୍ଥାପନ କରି ରହି-
ସଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁତ ସ୍ଥାନରେ ବାସସ୍ଥାପନ
କରି ରହିଅଛନ୍ତି । ବହୁ ଭୂଖଣ୍ଡର ବସୟ ଏଇଦେଶର
ବନ୍ଧିଶାଂସରେ ରୂପାନ୍ତରୀତ ହେଅଛି ।

ଅଜକୁ ଚିନ୍ତାଶାସକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଏକଗର ଜ୍ୟୋତି-
ବିଦମାନେ ଧନା, ମାନା, ଗୁଣବୀକ୍ରମ ସ୍ୱକାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।
ଏଠାରେ ଦେବକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବସୟ ଉଲ୍ଲେଖକଲୁ, ‘ଓଡ଼ିଶା
ଇତିହାସ’ ଏବଂ ‘ବାଲେଶ୍ୱର’ ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ଏକଗରର
ଅନ୍ୟାନ୍ୟସ୍ଥାନ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ବଞ୍ଚେଶ୍ୱର ଗ୍ରାମର କଥା ଲେଖାଅଛି ।
“ବଞ୍ଚେଶ୍ୱର ଗ୍ରାମଜବାସୀ ଜନେକ ଜ୍ୟୋତିଷ (ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା)
ଦୁର୍ଗାପୂଜା ଓ କାଳୀପୂଜା ଅରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ । ଏହା ବାଲେଶ୍ୱର
ମଧ୍ୟରେ ପଦାପେକ୍ଷା ପୁରାତନ ପୂଜା । ଅବଧି ଗାନ୍ଧି ବଂଶଧର-
ମାନେ ପୂର୍ବକାଳରେ ପୂଜକର ଅସୁଅଛନ୍ତି ।” ଉକ୍ତ ବଂଶଧର
ଶ୍ରୀପୁରୀ କୁଣ୍ଡିକାମ ଗ୍ରହାଣ୍ଡର୍ପ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଶ୍ୱ ବର୍ତ୍ତମାନ
ବାଲେଶ୍ୱର ସଜବାଟୀର ଜ୍ୟୋତିଷ-ପଣ୍ଡିତ ଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର
ପୂର୍ବେ ମରହଟ୍ଟା ପ୍ରାପ୍ତ ଅନେକ ଦେବତାର, ବ୍ରହ୍ମତାର
କୁସମ୍ପଦି ସଲ୍ଲ. କାଳକ୍ରମେ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ
ଅବଶିଷ୍ଟ ଦେବତାଂଶ ରହିଅଛି । ଏହିପରି ଅନ୍ତ ନଦୀର
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କର ଦେବତାର, ବ୍ରହ୍ମତାର ବୃତ୍ତିର
ବିବର୍ଣ୍ଣନା ମାତ୍ର ରହିଅଛି । ଏହା ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତି ।

(ଅସଂସ୍କୃତ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମତାମତ ଅତି ଅନେକ ବସୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ହୋଇଅଛି, ଅସଂସ୍କୃତ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।)

ବିଜ୍ଞାପନ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦମାନେ ଏକାମସୟରେ ସାଧୁଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରଭୁର ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦକରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଅଗ୍ରଜ ଲବକରଦଃ “ଗ୍ରହବିପ୍ର ଦ୍ଵିଜଶ୍ରେଷ୍ଠ” ବୋଲି ଜାଣି ଦେଉଥିଲେ । ତୁ ଖର ବସୟ ଅଧିକା ଯେହୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ଗମ୍ଭୀରାସୁର ବଶଧରମାନେ ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବରୁ ଭୂଷଣ ଦାରଦ୍ଵାରା ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ପୂଜ୍ୟଗୌରବ ବିସ୍ମରଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଉତ୍କଳରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ଗ୍ରହବିପ୍ର-ମାନଙ୍କର ନାମ, ବାସସ୍ଥାନ, ବସାବଳୀ ଆଦି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ଚଳପ୍ରଚଳନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ବସାବଳୀ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅଗୋଚର । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହାପେ, ଉତ୍କଳୀୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ଗ୍ରହବିପ୍ର-ମାନଙ୍କର ବସାବଳୀ ଏକତ୍ରରେ ସୁସ୍ଥବାବାରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିବା ; ଏହାମିତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୁଳପଣୀ, ବସାବଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧ “ଗ୍ରହବିପ୍ର କୁଳବିଶ୍ଵର” ସବୁସ୍ଥାନ ଦେଉଅଛୁ । ଅଶ୍ଵାବରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ମାନେ ବିଜ୍ଞାପିତ ହେବା ମାତ୍ରରେ ଡଳ, ଗୋଡ଼, ବସାବଳୀ ଏବଂ ବିଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହସ୍ର ଜୀବନ ଆଦି ଲେଖି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଠିକଣାରେ ପଠାଇନ୍ତୁ । ‘କୁଳବିଶ୍ଵର’ ପତ୍ରାଞ୍ଚଳ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।

ଶ୍ରୀ ଗୀରାନାଥ ଅଗ୍ରୂର୍ଯ୍ୟ	}	ଶ୍ରୀ କୁନ୍ତବାସ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍
ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ମାନ, ବାଲେଶ୍ଵର ।		ବଟେଶ୍ଵର, ବାଲେଶ୍ଵର ।